

Amalia Rissanen
Eina Roivas

Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosionomi (AMK), diakoniatyö
Sosiaali- ja terveysalan
ammattikorkeakoulututkinto
Opinnäytetyö, 2022

SEURAKUNNAN TYÖNTEKIJÖIDEN VALMIU- DET TUNNISTAA 7–16 VUOTIAISIIN KOHDIS- TUVAA SEKSUAALIVÄKIVALTA JA PUUTTUA SIIHEN

TIIVISTELMÄ

Amalia Rissanen

Elina Roivas

Seurakunnan työntekijöiden valmiudet tunnistaa 7–16 vuotiaisiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa ja puuttua siihen

57 sivua ja 3 liitettä

Kevät 2022

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomi (AMK), diakoniatyö

Opinnäytetyö toteutui empiirisenä tutkimuksena, jonka tarkoituksena oli tutkia Lapuan hiippakunnan seurakuntien työntekijöiden osaamista sekä valmiuksia tunnistaa lapsiin kohdistunutta seksuaaliväkivaltaa ja puuttua siihen. Tutkimustyö toteutettiin hyödyntäen laadullisia- ja määrällisiä tutkimusmenetelmiä, joita yhdistämällä oli mahdollista saada laaja ymmärrys tutkittavasta aiheesta. Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin Webropol-kyselyä. Tavoitteena oli saada vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin: Minkälaisia seksuaaliväkivaltaan liittyviä tilanteita työntekijät kohtaavat työssään? Minkälaisena seurakunnan työntekijät kokevat valmiutensa tunnistaa lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa ja puuttua siihen? Minkälaista lisäkoulutusta tai toimintaohjeita työntekijät kokevat tarvitsevänsä aiheen tiimoilta?

Kyselyyn vastasi 96 seurakunnan työntekijää, jotka toimivat työssään 7–16-vuotiaiden lasten parissa. Tutkimuksen tuloksien analysoinnissa selvisi, että työntekijöillä oli riittävä tietämys ilmoitusvelvollisuudesta lasten seksuaaliväkivaltaan liittyen. Aiheeseen liittyvä koulutus ja työpaikan ohjeistus oli pääosin riittämätöntä. Tutkimuksen perusteella valtaosa vastaajista koki tarvitsevänsä työpaikalleen selkeämpiä toimintaohjeita ja yhteisiä linjoja ilmoituskäytännön suhteen. Tämän lisäksi lisäkoulutus verkossa ilmenevän seksuaaliväkivallan eri muotoihin koettiin tarpeellisenä.

Tutkimustyö sai työntekijät pohtimaan omia toimintatapojaan ja aiheen esille nostaminen tuotti pääosin positiivista palautetta. Lapsiin kohdistuva seksuaaliväkivalta on yleistä, jonka vuoksi aiheesta tulisi puhua enemmän seurakuntien toimintaympäristöissä.

Asiasanat: lapset, seksuaalirikos, seksuaaliväkivalta, seurakunta,

ABSTRACT

Amalia Rissanen

Elina Roivas

Capacity of parish employees to recognize and intervene in sexual violence against 7–16-year-olds

57 pages and 3 appendices

Spring 2022

Diakonia University of Applied Sciences

Bachelor's Degree Programme in Social Services,

Bachelor of Social Services, Diaconal work

The thesis was actualized as empirical research. The purpose was to research the competence of the Diocese of Lapua's parishes employees to recognize and intervene in sexual violence against children. The research work was done by utilizing qualitative- and quantitative research methods which gave a broad understanding of the researched subject. The data collection method was a Webropol- inquiry. The objective of the inquiry was to get answers to the following questions: What kind of sexual violence situations parish employees confront at work? How parish employees experience their skills to recognize and intervene in sexual violence against children? What kind of continuing education and directive employees need on the subject?

The inquiry was answered by 96 parish employees who worked with 7–16-year-old children. The analysis of the inquiry results revealed that employees have sufficient knowledge of the obligation to report sexual violence. Sufficient education was lacking and directions were inadequate. Based on the inquiry most of the answered needed clearer procedures and common lines about the obligation to inform. Also continuing education concerning sexual violence on the internet was experienced justified.

The research made employees think about their practices and most of the feedback was positive. Sexual violence on children is common and people should speak about it also in the parish work.

Keywords: children, parish, sexual offence, sexual violence

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 LAPSEEN KOHDISTUVA SEKSUAALIVÄKIVALTA.....	6
2.1 Seksuaalinen häirintä ja hyväksikäyttö.....	6
2.2 Seksuaaliväkivalta internetissä	8
2.3 Lapseen kohdistuvan seksuaaliväkivallan yleisyys	9
2.4 Seksuaaliväkivallan tekijät	12
3 SEKSUAALIVÄKIVALLAN ENNALTAEHKÄISY	13
3.1 Seksuaalikasvatus	14
3.2 Turvataidot	16
4 AMMATILLINEN OSAAMINEN	17
4.1 Keskeinen lainsäädäntö	18
4.2 Seksuaaliväkivaltaa kohdanneen lapsen oireilu ja kohtaaminen.....	21
4.3 Työntekijöiden jaksaminen ja tunteet	23
5 TUTKIMUSYMPÄRISTÖ JA YHTEISTYÖKUMPPANI	25
5.1 Seksuaalisuudesta puhuminen seurakuntaympäristössä.....	25
5.2 Lasten parissa tehtävä työ Lapuan hiippakunnan seurakunnissa	27
6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN	28
6.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite	29
6.2 Aineistonkeruumenetelmä.....	29
6.3 Saadun aineiston laajuus ja analysointi	31
7 KYSELYN TULOKSET	34
7.1 Koulutus ja työyhteisö	35
7.2 Työntekijöiden koulutuksen ja ohjeistuksen tarve	39
7.3 Seurakuntaympäristössä havaitut tilanteet.....	41
7.4 Taustamuuttujien vaikutus vastauksiin.....	42
8 EETTISET LÄHTÖKOHDAT JA LUOTETTAVUUS	44
9 JOHTOPÄÄTÖKSET	46

10 POHDINTA	50
LÄHTEET	53
LIITE 1. Saatekirje	58
LIITE 2 Kysely Lapuan hiippakunnan seurakuntien työntekijöille	59
LIITE 3. Muistutus kyselystä	66

1 JOHDANTO

Seksuaaliväkivallan vaikutus ihmiseen on hyvin laaja ja voi vaikuttaa sisimpään pysyvästi. Erilaiset lasten ja nuorten seksuaaliväkivallan kokemukset ovat valitettavan yleisiä. Vuonna 2020 poliisille ilmoitettiin lähes 4500 seksuaalirikosta, joista puolet kohdistui lapsiin. Tutkinnassa oli yli 1000 lapsiin kohdistuvaa seksuaalista kuvamateriaalia. Seksuaaliväkivalta saatetaan ajatella vain fyysiseksi seksuaaliseksi hyväksikäytöksi, mutta verkossa tapahtuvat teot lisääntyvät. Esimerkiksi vuonna 2021 Keski-Suomessa on ollut esillä rikostutkinta, jossa miehen epäillään käyttäneen hyväksi verkossa jopa 200 lasta. Etsinnässä mieheltä löytyi yli 2 000 videota lapsista. Vaikka uhreja on satoja, tapauksesta on tehty vain yksi rikosilmoitus. (Mantsinen, 2021.) Tämä kertoo selvästi siitä, kuinka usein tapaukset jäävät piiloon.

Kansainväliset organisaatiot, keskusrikospoliisi, Pelastakaa Lapset Ry:n lastensuojelu ja Nettivihjeen asiantuntijat ovat ilmaisseet huolensa lasten turvallisuudesta verkossa koronapandemian aikana. Useat lapset ovat vallitsevan tilanteen vuoksi enemmän kotona ja viettävät aikaansa internetissä. Tämä näkyy selkeästi Nettivihje-palvelussa. Huhtikuussa vihjeitä lapsiin kohdistuvasta seksuaaliväkivallasta ja siihen liittyvästä kuva- ja videomateriaalista tuli palveluun 193 normaali viikkoina lukeman ollessa noin 50–60 kappaletta. Koronapandemian aikana on lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan tekijöillä enemmän aikaa toimia verkossa. (Pelastakaa Lapset, 2020). Europolin raportin mukaan, pandemian vaikutukset näkyvät jo tilastoissa ja pimeän verkon keskustelupalstoilla vaihdetaan ajatuksia, kuinka koronatilannetta voisi hyödyntää lasten houkuttelussa (Europol, 2020).

Lapsi ei itse usein ymmärrä joutuneensa seksuaalirikoksen uhriksi. Syynä kertomatta jättämiseen voi olla pelko tai häpeä. Tämän vuoksi harva lapsi kertoo asiasta aikuiselle ja vain pieni osa tapauksista tulee poliisiin tietoon. (Poliisi, i.a.) Terveystieteiden ja hyvinvoinninlaitoksen kouluterveyskyselyn (2021a; 2021b) mukaan, yläasteen opiskelijoista vain joka neljäs ja ala-asteen opiskelijoista reilut joka kolmas on kertonut aikuiselle kokemastaan seksuaalisesta kaltoinkohtelusta.

Asiasta vaikeneminen altistaa lapsen vakavampien seksuaalirikosten kohteeksi. Tämän vuoksi ongelman tiedostaminen ja siitä avoimesti puhuminen onkin yksi tärkeimmistä seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisy muodoista. (Poliisi, 2021.) Pelastakaa Lapset Ry:n asiantuntijat muistuttavat turvataitokasvatuksen tärkeydestä, sillä usein asiaa aletaan käymään läpi vasta, kun jotain on tapahtunut (Pelastakaa Lapset, 2020).

Rikoksen tunnistaminen ja ilmoittaminen viranomaisille on tärkeää. Poliisin mukaan useilla lasten parissa työskentelevillä tahoilla on lain määrittämä velvollisuus ilmoittaa epäilyistä lapseen kohdistuvasta seksuaalirikoksesta. (Poliisi, i.a.) Tapausten ennaltaehkäisemiseksi lasten parissa työskentelevien olisi tärkeää olla tietoisia seksuaaliväkivallan eri muodoista. Seksuaaliväkivallan tunnistaminen, puuttuminen, oikea-aikainen avuntarjoaminen ja eteenpäin ohjaaminen ovat tärkeitä taitoja myös seurakunnissa lasten parissa työskentelevien ammattiosaamisessa.

Opinnäytetyössämme tutkimme Lapuan hiippakunnan seurakunnissa lasten parissa työskentelevien seksuaaliväkivallan tunnistamis- ja puuttumisvalmiuksia. Vaikka aihetta on yleisesti tutkittu suhteellisen paljon, seurakuntaympäristöstä emme löytäneet vastaavia tutkimuksia. Saadaksemme laajemman kuvan työntekijöiden valmiuksista ja havainnoista aiheen tiimoilta, toteutimme seurakuntien työntekijöille kyselyn, joka toimii olennaisena osana tutkimustamme. Toivomme, että tutkimuksemme herättelisi seurakuntien työntekijöitä pohtimaan omia toimintavalmiuksiaan ja työyhteisöjä tarkastelemaan toimintamallejaan. Tavoitteena on, että työntekijät rohkaistuisivat puhumaan aiheesta avoimemmin, mikä voisi madaltaa lapsen kynnystä kertoa kokemuksistaan.

2 LAPSEEN KOHDISTUVA SEKSUAALIVÄKIVALTA

Seksuaaliväkivallalla tarkoitetaan tekoja tai teon yrityksiä, joilla lapsen seksuaalista itsemääräämisoikeutta ja koskemattomuutta rikotaan, esimerkiksi koskettamalla lasta seksuaalisesti. Seksuaaliväkivalta voi tarkoittaa myös tekoja, jotka eivät riko lapsen fyysistä koskemattomuutta, mutta vahingoittavat muutoin lasta, kuten tirkistely, lapsen kuvaaminen tai seksuaalisen materiaalin näyttäminen lapselle. Seksuaalinen häirintä ja lapsen houkutteleva seksuaalisiin tarkoituksiin eli grooming, ovat seksuaaliväkivallan alakäsitteitä. (Juusola ym., 2021, s. 7.) Yksi seksuaalirikosten muoto on vastikkeellinen seksi, jossa lapselle tarjotaan jotakin tavaraa, rahaa tai päihteitä vastikkeeksi seksuaalisesta teosta. Tätä tapahtuu yleisesti verkossa. (Poliisi, i.a.)

Seksuaaliväkivallasta puhuttaessa usein käytetään käsitteitä seksuaalinen väkivalta tai seksuaalinen hyväksikäyttö. Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen mukaan näistä termeistä voi saada käsityksen, että kyseessä on uhrin kannalta seksuaalinen kokemus, vaikka se ei tätä ole. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos, 2021c.) Seksuaaliväkivallassa on kyse aikuisen lapsen kohdistamasta vallankäytöstä ja usein manipuloinnista, eikä lapsi ei ole kykenevä antamaan suostumustaan aikuisen kohdistamiin seksuaalisiin tekoihin (Greijer & Doek 2016, 19–20). Tästä syystä käytämme opinnäytetyössämme käsitettä seksuaaliväkivalta.

2.1 Seksuaalinen häirintä ja hyväksikäyttö

Seksuaalisella häirinnällä tarkoitetaan ei-toivottua seksuaalissävytteistä käytöstä toisen tai toisten henkilöiden toimesta. Usein seksuaalinen häirintä voi olla sanatonta elehtimistä tai sanallista häirintää, kuten vihjailua tai ehdottelua. Toiminta voi olla toistuvaa, mutta jo yksittäinenkin tapaus voidaan luokitella seksuaaliseksi häirinnäksi ja tekoon on aina syytä puuttua, etenkin kohteen ollessa lapsi. Seksuaalinen häirintä voi olla fyysistä, esimerkiksi ahdistavaksi koettua koskettelua, vaikka se ei kohdistuisikaan intiimialueille. (Unesco, 2018; Juusola ym. 2021, s.

7.) Jos koskettelussa on mukana seksuaalinen merkitys, kyse ei ole pelkästään häirinnästä, vaan teko voidaan määritellä seksuaaliseksi hyväksikäytöksi.

Seksuaalissävyytteisen kosketteluun lisäksi hyväksikäytöksi voidaan luokitella muu aikuisen lapsen kohdistava toiminta, joka vahingoittaa lapsen kehitystä. Näistä teoista säädetään tarkemmin rikoslaissa (L 1889/39). Aikuisen lapselle lähettämät seksuaalissävyytteiset viestit voidaan katsoa hyväksikäytön yritykseksi tai groomingiksi. Vaikka lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö ajatellaan yleisesti sukupuoliyhteydeksi lapsen kanssa, niin läheskään aina seksuaaliseen hyväksikäyttöön ei liity yhdyntää. Näissä tapauksissa täyttyy yleensä törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön määreet. (Trejtnar, 2019.) Tulee huomioida, että alle 16-vuotiaiden keskinäinen seksuaalinen kanssakäyminen ei ole seksuaalista hyväksikäyttöä, jos heidän iässään ja kehitysvaiheessaan ei ole suurta eroa (Vilka, 2011, s. 22).

Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö on tänäkin päivänä paljon tunteita herättävä, ja yksityinen asia. Tämän vuoksi luotettavia tietoja ja tilastoja on haasteellista saada. Hyväksikäyttäjän ollessa uhrille läheinen henkilö on hyväksikäytöstä haasteellista kertoa kenellekään, koska uhrilla ja hyväksikäyttäjällä on luottamusuhde. Onkin normaalia, että uhri kokee velvollisuudekseen suojella hyväksikäyttäjäänsä. Hyväksikäyttäjä saattaa manipuloida uhria, jolloin teot arkipäiväistyvät ja hyväksikäytöstä syntyy uhrille uusi normaali. On lisäksi tilanteita, joissa hyväksikäyttäjä kiristää tai lahjoo uhrin niin sanotusti ”hiljaiseksi” tapahtuneista. (Lau-nis, 2018, luku Riistetty lapsuus, rikottu keho.) Usein syyllisyyden tunne on suurempi, jos hyväksikäyttäjä on läheinen. Tällöin hyväksikäytetty saattaa kokea olleensa itse osallisena tapahtuneisiin, eikä ainoastaan uhrin roolissa. On tärkeää muistaa, että koskaan syy ei ole uhrissa vaan aina vastuu on tekijällä. Ei ole väliä oliko hyväksikäytetty humalassa, ihastunut, sinisilmäinen tai huomiota kaipaava. Syyllisyyden tunteet saattavat lisääntyä, jos esimerkiksi uhrin keho on vastannut jollain tavalla kosketukseen, tai hän on kokenut saavansa suhteesta jotain tärkeää tai hyvää. (Kallio, 2015, s. 68).

Tilastokeskuksen mukaan viimeisten 30 vuoden aikana lasten seksuaaliset hyväksikäytöt ovat lisääntyneet paljon. On mahdollista, että ilmiö ei ole muuttunut

tai yleistynyt, vaan ilmoitusten määrä on noussut. Tämän uskotaan johtuneen aiheen puhumisen yleistymisestä ja viranomaisten kouluttautumisesta ja valmentautumisesta. Kaarinan SOS-lapsikylässä työskentelevä Elina Koivisto toteaa kynnyksen madaltuneen seksuaalisen hyväksikäytön ilmoitusten tekemisestä. (Launis, 2018, luku Riistetty lapsuus, rikottu keho.)

2.2 Seksuaaliväkivalta internetissä

Erityisesti teini-iässä eri sosiaalisen median alustat tulevat keskeiseen osaan nuorten ystävyysuhteiden ja harrastusten ylläpidossa. Viime vuosina on havaittakin teini-ikäisiin kohdistuvan hyväksikäytön lisääntyneen. (Launis, 2018, luku Riistetty lapsuus, rikottu keho). Teknologian kehityksen myötä seksuaaliväkivalta on saanut uusia muotoja ja yksi merkittävästi kasvanut muoto on grooming, eli houkuttelu seksuaalisiin tarkoituksiin. Vuonna 2011 rikoslakiin (L 1889/39) lisättiin pykälä lapsen houkuttelemisen seksuaalisiin tarkoituksiin, jota usein sovelletaan groomingiin. Joissakin tapauksissa teko voidaan luokitella seksuaaliseksi hyväksikäytöksi. Houkuttelu tapahtuu yleisesti verkon välityksellä, mutta voi johtaa fyysiseen kontaktiin. Tekotapana grooming perustuu usein uhrin manipulointiin ja voi joissakin tapauksissa olla hyvinkin pitkäjänteistä toimintaa. Tekijät käyttävät usein välineinä lasten ja nuorten suosimia verkkoalustoja ja voivat esiintyä alustoilla oikeaa ikäänsä nuorempina, eri sukupuolta olevina tai lähestyä lasta pelin tai muun yhteisten mielenkiinnonkohteiden varjolla. (Juusola ym. 2021, s. 10–11.)

Tekijän läsnäolo ja kiinnostus voi korvata vanhemman emotionaalista tukea tai oman ikätoverin seuraa. Tekijä voi lahjoa lasta, jonka myötä lapsen voi olla vaikeampi kertoa usein vähitellen lisääntyvistä seksuaalissävyytteisistä viesteistä ja ehdotteluista. (Sillfors, 2020, s. 22–25.) Pitkän yhteydenpidon myötä voi syntyä jonkinasteinen kiintymys ja lojaalius tekijää kohtaan, jonka vuoksi rajojen vetäminen tai yhteydenpidon katkaiseminen tekijään saattaa tuntua vaikealta. Lapsi voi kokea olevansa osasyllinen tilanteeseen ja tuntea häpeää. Hyväksikäyttäjä saattaa houkuttaa lasta ottamaan itsestään alastonkuvia, joiden avulla saatetaan kiristää lisää kuvia, rahaa tai painostaa uhria ottamaan mukaan muita lapsia tai

sisaruksia. Uhaksi lapselle tulee julkinen nöyryytys ja pelko alastonkuvien leviämisestä julkisuuteen. Tällä tavalla hyväksikäyttäjät pääsevät tavoittamaan useampia ja nuorempia uhreja. (Launis, 2018, s. 64.)

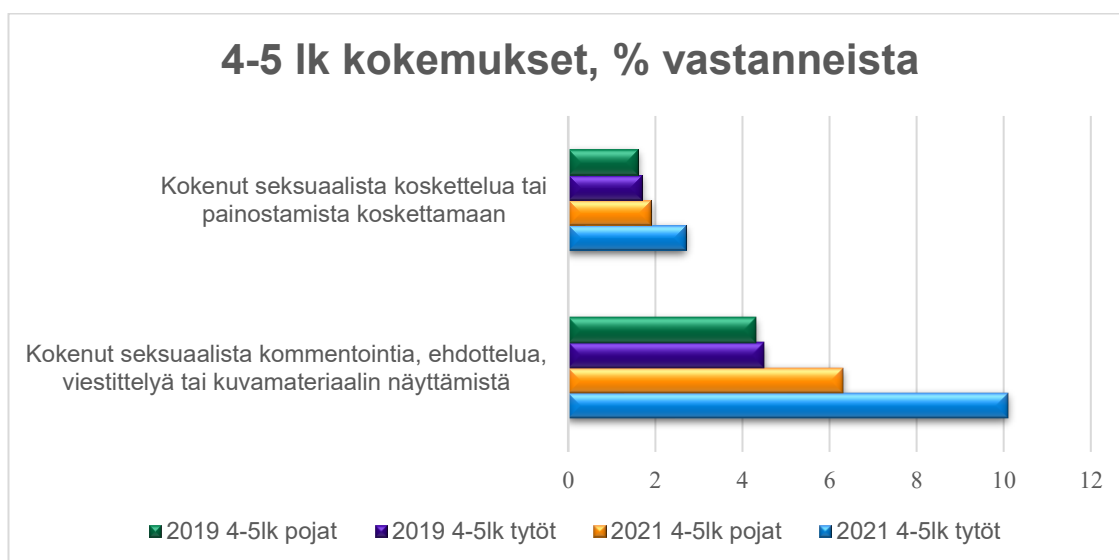
Laitisen ym. (2018) tutkimuksen mukaan groomingia kohdanneista yläasteikäisistä lapsista 40 prosenttia estää tekijän sosiaalisessa mediassa ja sama prosenttimäärä kertoo kaverille tapahtuneesta. Poliisille tapahtuneesta ilmoitti kyselyyn vastanneista 9 prosenttia ja vain muutama prosentti enemmän kertoi vanhemmilleen. (Laitinen ym. 2018, s. 21.) Rikosuhripäivystyksen verkko- ja nuortenpalveluiden koordinaattori Arkion mukaan mitä vanhemmasta lapsesta on kyse, sitä todennäköisemmin hyväksikäyttäjä on lapselle tuntematon, kuten internetistä tavattu henkilö. Nuoremman lapsen hyväksikäyttäjä on yleisemmin lähipiiristä. (Launis, 2018, luku Riistetty lapsuus, rikottu keho). KRP kyberrikostorjuntakeskuksen mukaan, lapset ja nuoret pitävät seksuaalissävyytteisiä viestejä, alastonkuvien lähettämistä ja pyytämistä normaalina osana sosiaalista mediaa. Tämän vuoksi lapsen olisi tärkeää ymmärtää, että tämä ei ole normaalia eikä hyväksyttävää. (Poliisi, 2021.)

2.3 Lapseen kohdistuvan seksuaaliväkivallan yleisyys

Tieteellisesti lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa on Suomessa tutkittu lapsiuhritutkimuksen ja rekisteritutkimuksen avulla. Tietoa on saatu lisäksi nuorisoriikollisuuskyselyistä ja kouluterveyskyselyistä. Lisäksi lapsiin kohdistuvan väkivallan muotoja on tutkittu rekistereistä, mutta näiden ei ole katsottu antavan luotettavaa kuvaa kokonaisrikollisuudesta. Etenkin lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset tulevat julki vain harvoin, jonka vuoksi niistä voidaan puhua piilorikollisuutena. (Humppi & Ellonen, 2010, s. 17–18.)

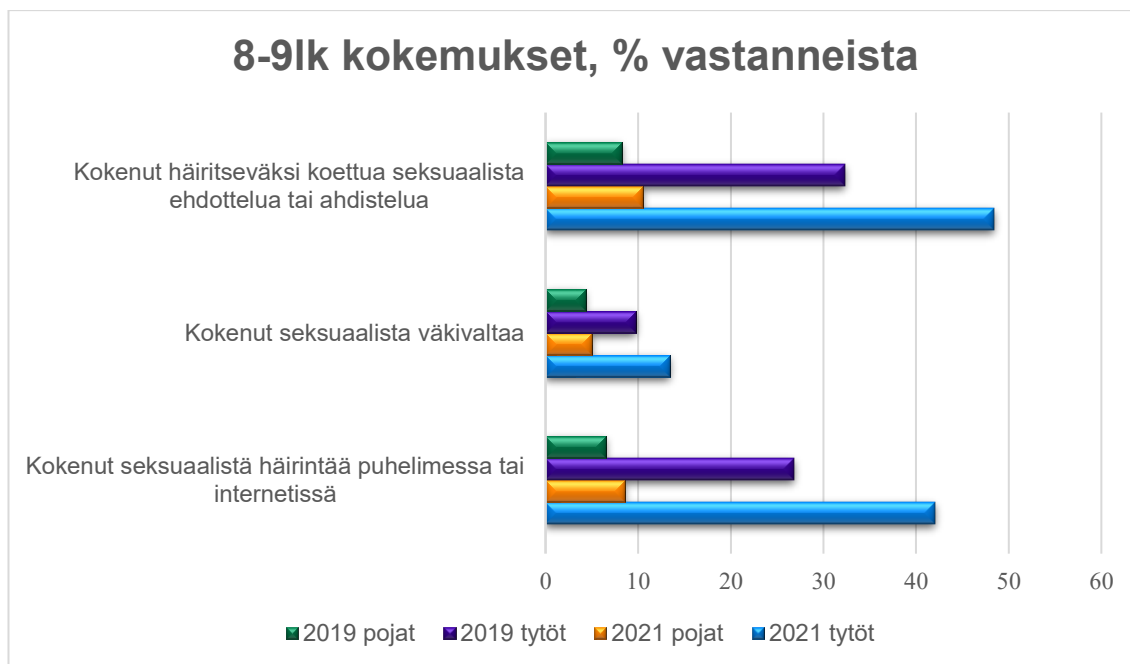
Koko maan kattavien kouluterveyskyselyiden avulla mitataan lasten kokemuksia hyvinvoinnista, terveydestä sekä palveluista ja sen perusteella voidaan havaita seksuaaliväkivallan kokemusten olevan yleisiä. Verrattaessa lasten seksuaaliväkivallan kokemuksia vuosina 2019–2021 määrä on selvästi kasvusuuntainen sekä tyttöjen että poikien tilastoissa. On havaittavissa, että vain pieni osa

tapauksista tapahtuu kouluympäristössä ja suurin osa julkisissa tiloissa tai internetissä. On huolestuttavaa, että useammin seksuaaliväkivallan kohteeksi joutuu erityisryhmiin kuuluva lapsi. Kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset, ulkomaalaista syntyperää olevat, toimintarajoitteiset ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen edustajat ovat suuremmassa vaarassa joutua seksuaaliväkivallan uhriksi. (Granskog ym. 2020, s. 6–7.) Jopa ala-asteikäiset lapset kohtaavat verkossa ja arkiympäristössään seksuaaliväkivaltaa (kuvio 1). Vaikka kouluterveyskyselyn prosenttilukemat voivat näyttää pienille verrattuna yläasteikäisiin lapsiin, esimerkiksi vastauksessa ”kokenut seksuaalista koskettelua tai painostamista koskettamaan”, puhutaan tuhansista ala-asteikäisistä lapsista.

Kuvio 1. Kouluterveyskysely 4.–5.- luokkalaisille (Terveystieteiden tutkimuskeskus, 2021a.).

Lukemat kasvavat merkittävästi yläasteikään siirryttäessä. 42 prosenttia 8.–9. luokan tytöistä on kokenut seksuaalista häirintää puhelimesta tai verkossa ja 48,4 prosenttia seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua (kuvio 2).

Kuvio 2. Kouluterveyskysely 8.—9.-luokkalaisille (Terveystieteiden tutkimuskeskus, 2021b).

Suomessa vuonna 2013 tehdyn tutkimuksen mukaan yhdeksättä luokkaa käyvästä pojista kahdella prosentilla ja tytöistä neljällä prosentilla on ollut kertomansa mukaan seksuaalikokemuksia aikuisen kanssa. Kuudesluokkalaisilla määrät jäivät yhteensä alle kahteen prosenttiin. Teot ovat olleet hyväilyä, yhdyntää, sukupuolielinten koskettelua tai pyyntöjä lapsen osallistumisesta seksuaalisiin tekoihin. Tutkimuksessa käsiteltiin inestisiä, ja kahdeksan tuhannesta lapsesta raportoi perheen sisäisestä seksuaalisesta hyväksikäytöstä. (Fagerlund ym., 2014, s.76–87; Launis, 2018, luku Riistetty lapsuus, rikottu keho). Huomioonotettavaa on, että luvut ovat todennäköisesti suurempia kuin tutkimusten perusteella käy ilmi. Tekojen kiistäminen on yleistä lapsen ja nuoren mahdollisen häpeän tai pelon vuoksi. Lapsiuhritutkimuksen mukaan perherakenteella on selkeä vaikutus nuoren seksuaalikäyttäytymiseen ja biologisten vanhempien kanssa asuvalla nuorella on havaittu olevan keskimääräistä vähemmän seksuaalikokemuksia. Lastensuojelulaitoksissa asuvilla sekä yksinhuoltajavanhemman kanssa asuvilla nuorilla vaikuttaisi tutkimusten perusteella olevan enemmän seksuaalikokemuksia. Lisäksi vanhemman alhainen koulutus vaikuttaa seksuaalikokemusten määrään. (Fagerlund ym., 2014, s. 79–80.)

2.4 Seksuaaliväkivallan tekijät

Seksuaaliväkivaltaa voi tapahtua missä tahansa ja kuka tahansa voi joutua sen kohteeksi. Sitä voi tapahtua esimerkiksi koulussa, päiväkodissa, harrastuspaikoissa tai kodissa. Tekijä voi olla kuka tahansa, tuntematon, sukulainen, tuttu tai esimerkiksi naapuri. Seksuaalinen häirintä on yleistä lasten keskinäisissä suhteissa. Häirinnän ja ahdistelun muodot ovat samoja kuin aikuisillakin, esimerkiksi kourimisesta, raiskausuhkailuja, nimittelyä ja tuijottamista. Tällaiset häirinnän muodot ovat selkeitä ja helposti tunnistettavissa. Toisaalta haasteellisempaa voi olla tunnistaa lasten ja nuorten välisiä seurustelusuhteita, joissa esiintyy seksuaalista häirintää. Tällöin suhteeseen saattaa liittyä ahdistusta ja valtasuhteita. (Launis, 2018, luku Riistetty lapsuus, rikottu keho.)

Tekijän ollessa aikuinen, hän valitsee usein kohteekseen uhrin, joka kaipaa ihailua ja huomiota. Usein valittu uhri on jollain tavalla haavoittuvainen, huomionkiipeä, jäänyt aikuisen rakkautta vaille tai muuten erityisen vaivattomasti tavoitettavissa ja johdateltavissa. Hyväksikäyttäjä luo manipulatiivisesti luottamussuhteen palkiten, lupailen, kehuen tai kiittäen lasta tai nuorta. (Brusila ym., 2009, s. 29, 34). Lapsina hyväksikäytettyjen elämää tutkinut Merja Laitinen on todennut, että tutkimusten perusteella on todennäköisintä, että hyväksikäytettävä on tyttö ja hyväksikäyttäjä aikuinen mies. Kattavaa tietoa ilmiöstä ei kuitenkaan ole, koska naisten harjoittamaan hyväksikäyttöön liittyy entistä suurempia tabuja kuin perusmuotoiseen hyväksikäyttöasetelmaan. Naisten osuus hyväksikäyttäjistä onkin tähänastisten tutkimusten perusteella marginaalinen. Onkin tärkeää olla vähättelevä poikien kokemaa seksuaalista hyväksikäyttöä, koska sitäkin ilmenee. (Launis, 2018, luku Riistetty lapsuus, rikottu keho.)

Aikuinen saattaa puolustella tekojaan ja oikeuttaa niitä, esimerkiksi vetoamalla opettaneen lasta ja antaneen hänelle kokemuksia. Oikeanlainen ja terve seksuaalikasvatus ei kuitenkaan koskaan sisällä aikuisen omien kokemusten jakamista verbaalisesti tai fyysisesti lapsen kanssa. Kasvattaja ei manipuloi tai ohjaa lasta tekoihin, joihin hän ei kykene antamaan todellista suostumusta. (Kallio, 2009, s. 129.)

Usein lasten hyväksikäyttäjistä tulee mieleen ensimmäisenä pedofiili. On kuitenkin tärkeää tiedostaa, etteivät kaikki pedofiilit ole lasten hyväksikäyttäjiä, eivätkä kaikki lasten seksuaaliset hyväksikäyttäjät ole pedofiileja. Pedofiilillä tarkoitetaan henkilöä, joka on vähintään 16-vuotias ja hänen seksuaalinen kiinnostuksensa kohdistuu alle 13-vuotiaisiin lapsiin pysyvästi tai vähintään puolen vuoden ajan. Ilmiössä esiintyy voimakkaita, toistuvia ja pakonomaisia seksuaalisia fantasioita, tarpeita ja käyttäytymistä. Pedofiili voi pyrkiä toteuttamaan kyseisiä tarpeita, mutta mikäli hän ei halua vahingoittaa lasta, saattaa hän todennäköisesti kärsiä suuresta ahdistuksesta ja sosiaalisen kanssakäymisen vaikeuksista omien ajatustensa vuoksi. Leimaantumisen pelko koetaan suurena, jonka vuoksi ajatusten kanssa saattaa herkästi jäädä yksin. Suomessa on hyvin vähän tarjolla terapiaa tai ennaltaehkäisevää toimintaa pedofiileille. Taipumuksia voidaan opetella hallitsemaan, ymmärtämään ja kanavoimaan ilman, että ketään sattuu. Impulssien kanssa eläminen on haasteellista, mutta ei mahdotonta. Traumasta syntyneestä pedofiliasta pystyy oppimaan pois tai hoitamaan sitä. (Launis, 2018, luku Riistetty lapsuus, rikottu keho.) Jotta ammattilainen osaa kohdata seksuaaliväkivaltaa kohdanneen lapsen, on hänen hyvä tietää pedofiilin määritelmä ja ymmärtää, mitä pedofilia oikeasti tarkoittaa.

3 SEKSUAALIVÄKIVALLAN ENNALTAEHKÄISY

Jokaisen ihmisen perusihmisoikeuksiin kuuluvat seksuaalioikeudet, joita kaikki ovat velvollisia kunnioittamaan. Lapsella on oikeus tutkia, olla ylpeä omasta kehostaan ja lupa kehittyä omassa tahdissaan. Jokaisella lapsella on oikeus olla turvassa kenenkään häiritsemättä kasvurauhaa ja kehitystä. Tämän vuoksi on tärkeää ennaltaehkäistä ja estää lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa kaikin keinoin. Lapsen seksuaalioikeuksiin kuuluu tiedon saaminen. Lapsella on oikeus kysyä mieltään askarruttavista asioista ja aikuisen vastuulla on vastata kysymyksiin lapsen ikä ja kehitystaso huomioiden. Lapsella on oikeus tulla suojelluksi, ja oppia suojelemaan itseään esimerkiksi turvataitojen ja mediakasvatuksen avulla.

(Väestöliitto, i.a.) Jotta lasten seksuaalioikeudet voisivat toteutua, on eri tahojen yhteistyö ja sen myötä saatava tuki merkittävässä roolissa.

Seksuaaliväkivaltaa on aina tapahtunut ja tulee valitettavasti jatkossakin tapahtumaan eikä sitä voi koskaan täysin ennaltaehkäistä. Ennaltaehkäisyssä kuitenkin auttaa seksuaaliväkivallan tunnistaminen, tunnustaminen ja tiedostaminen. Jo pienestä pitäen lapselle voidaan opettaa omien ja toisten koskemattomuuden rajoja. (Kallio, 2009, s. 126.) Tällä hetkellä ennaltaehkäiseviä auttajatahoja hyväksikäyttäjille on Suomessa suhteellisen niukasti. Seksuaalirikollisille on tarjolla rikoksen uusimiseen ennaltaehkäisevä ohjelma Riihimäen vankilassa. Henkilöille, joilla on pedofiilisiä taipumuksia on mahdollisuus saada muutaman kerran keskusteluapua Sexpon kriisipuhelimesta. (Launis, 2018, luku Riistetty lapsuus, rikottu keho.) Tämän lisäksi Seritatyöstä saa tukea, jos on huolissaan omasta seksuaalikäyttäytymisestään. Tapaamisia toteutuu niin chat-palvelussa, kuin yksilö- ja ryhmätapaamisissa. (Seritatyö i.a.)

Ennaltaehkäisevät auttamistahot hyväksikäyttäjille ja pedofiilisiä taipumuksia omaaville henkilöille yhteiskunnassamme ovat kuitenkin vähäiset. Tällöin aikuisten vastuulle jää antaa lapselle oikeanlaista seksuaalikasvatusta, jotta lapsella olisi mahdollisimman hyvät valmiudet estää ikävien tapahtumien toteutumista. Lapsille oikeanlaista seksuaalikasvatusta ja turvataitoa opettaessa opetellaan lisäksi kunnioittamaan toisen kehoa ja arvostamaan sitä. Näiden rajojen tunnistaminen vaikuttaa lopulta käyttäytymiseen sekä toimintamalleihin kohtaamistilanteissa. (Kallio, 2009, s. 126.)

3.1 Seksuaalikasvatus

Lapsille tulee tarjota iän, kiinnostuksen ja käsittelytaitojen mukaista tietoa seksuaalisuudesta, seksistä ja parisuhteesta. Seksuaalikasvatuksen tulisi olla suunnitelmallista ja kulkea lapsen kehityksen mukana. (Launis, 2018, luku Riistetty lapsuus, rikottu keho.) Lapsen kanssa toimiva aikuinen on vastuussa seksuaaliväkivallalta suojaamisesta ja lapsen voimavarojen vahvistamisesta ja lisäämisestä. Maailman terveysjärjestö (WHO), Euroopan aluetoimisto ja BZgA ovat

määritelleet seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa (2010), jossa ohjeistetaan ikätason mukaiseen seksuaalikasvatukseen. Ohjeistuksen mukaan ennaltaehkäisy ja eri tahojen yhteistyön merkitys seksuaalikasvatuksessa on suuri. Seksuaalikasvatus alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu aina aikuisuuteen saakka ja sitä toteutetaan muodollisena ja epämuodollisena. Tavoitteena on suojella ja tukea seksuaalista kehitystä sekä auttaa hankkimaan tietoa ja taitoa.

Seksuaalikasvatuksen tavoitteena rohkaista ja opettaa lasta keskustelemaan seksuaalisuudesta ja seksistä osana normaaleja puheenaiheita. Seksuaalikasvatuksen antaminen lapselle on aikuisen tehtävänä. Tehtävässä toimii vanhempien ja opettajien lisäksi muita lapselle läheisiä aikuisia, vaikka he eivät aina tiedostaisikaan tehtävänsä. Lapsen on tärkeä tietää, että aikuisen kanssa on lupa puhua vaikeistakin asioista. Aikuisen tehtävänä on keskustella vaikeista teemoista lapsen kanssa, jotta hän oppii tämän tavan. Tällöin lapselle tulee tunne, että erilaisista kiusallisista ja hämmentävistä tilanteista, asioista ja henkilöistä voi puhua turvallisille aikuisille. Vaikeat keskustelut on kuitenkin käytävä lapsen kehitys ja turvallisuus huomioiden. Huoltajat voivat esimerkiksi keskustella alle kouluikäiselle lapselle kehon omista alueista, ja vastata seksuaalisuuteen liittyviin kysymyksiin lapsen kysymysten tasoisesti. (Kallio, 2009, s. 127–129.)

Jokaisessa ikävaiheessa tulee korostaa lapsen ja nuoren oman turvallisuudentunteen kuuntelemista, valmiuksia ja riskien karttamista. Aikuinen voi keskustella jo alakouluikäisen kanssa oikeanlaisesta seksuaalisesta käyttäytymisestä ja säännöistä. Apuna voi ja kannattaakin käyttää aiheeseen liittyviä kirjoja, jotta varmasti ymmärtää millaiset keskustelut lapsen kehityksen ja iän huomioiden ovat suotavia. Nuorikin on vielä tietyllä tavalla pieni, vaikka hän saattaa vaikuttaa isolta ja varmalta. Hänkin tarvitsee vielä tukea aikuiselta, suojelua ja asiallista tietoa seksuaalisuudesta ja seksistä. (Kallio, 2009, s. 127–129.)

Valitettavan suuri osuus seksiin liittyvästä tiedosta tulee lapsille ja nuorille pornografiasta, televisio-ohjelmista tai esimerkiksi kaveripiiristä. Nämä lähteet eivät ole asiallisia ja opettavaisia. On erittäin haitallista, jos lapsen ainoina seksuaalikasvattajina toimivat kaverit ja media. Internetistä opitun tiedon todenmukaisuus seksuaalisuudesta ja seksistä voi olla vaikea arvioida, jopa aikuisellekin. Tällöin

keskustelupalstoilta löydetty tieto saatetaan ottaa totuutena ja lapselle voi syntyä suorituspaineita ja kohtuuttomia odotuksia itsestä, sukupuolestansa ja seksistä. Tämän vuoksi aikuisen antamana ikätasoinen seksuaalikasvatus on tärkeää, koska lapsi ja nuori tulee saamaan tietoa kuitenkin. Vääristä lähteistä saatu vääristynyt tieto voi olla lapselle vahingollista. (Kallio, 2009, s. 127.) Tärkeä osuus seksuaalikasvatuksessa on kommunikoinnin, elämänarvojen ja vuorovaikutuksen opettelua. Seksuaalikasvatukseen tulisi sisältyä keskusteluja, joissa lapsi tai nuori voi vapaasti pohtia ja kysellä asioita aikuiselta. Tavoitteena keskustelulle on muun muassa lapsen näkeminen itsensä ihanana, ainutlaatuisena ja oppia kuuntelemaan itseään, omia toiveitaan ja kypsyyttään. On tärkeää opettaa lapselle arvostus ja kunnioitus itseään kohtaan. (Kallio, 2009, s. 127–129).

3.2 Turvataidot

Turvataidot ovat ennaltaehkäisevä toimintamalli, jota opetetaan lapsille ja nuorille seksuaaliväkivallan ehkäisemiseksi. Opetus pohjautuu Turvataitoja lapsille- oppimateriaaliin, jonka on julkaissut Stakes. Oppimateriaalia on saatavana pdf-tiedostona internetistä, fyysisenä kirjana eri kaupoista ja kirjastoista. Sen tarkoituksena on kehittää lapsen itseluottamusta ja -arvostusta sekä kykyä pitää omia puoliaan ja tunnistaa vaarallisia tilanteita. Tämän lisäksi tarkoituksena on tukea lapsen kaverisuhteita sekä vuorovaikutus- ja tunnetaitoja. (Andell ym., 2012, s.14.) Taitojen opettaminen ei kuitenkaan poista kaltoinkohtelevan aikuisen kokonaisvastuuta tai vastuuta teoista nuorta tai lasta. Turvataidoissa autetaan lasta ja nuorta tunnistamaan oman kehonsa oikeudet ja koskemattomuuden rajat. Toimintamallin päätavoitteena on auttaa lasta suojelemaan ja turvaamaan itseään hämmentävissä tilanteissa ja ohjata aikaisin turvallisen aikuisen luokse. (Kallio, 2009, s. 126–127, 130–131.)

Lapselle omien oikeuksien puolustaminen on valitettavan usein uutta. Lapsi saattaa ymmärtää aikuisen auktoriteetin väärin ja toimia hänen mukaansa tilanteessa, jossa aikuinen toimii lapsen edun vastaisesti. Tämän takia lapsi tarvitsee mahdollisimman yksinkertaisia toimintamalleja, jotta osaa tulkita hämmentäviä tilanteita paremmin ja puolustaa itseään. Opetuksessa annetaan tietoa siitä, miten

lapsi voi tunnistaa erot hyvästä ja huonosta kosketuksesta. Lapset saattavat usein tiedostaa ja tunnistaa väkivallan ja fyysistä kipua tuottavan tilanteen huonoksi ja vääräksi, mutta harvemmin lapsella on tietoa intiimialueelle kohdistuvan kosketuksen vääränlaisesta läheisyydestä. (Kallio, 2009, s. 126–127, 130–131.)

Tämän lisäksi turvataidoissa opetetaan riskejä, kuten tilanteita internetissä ja houkuttelevien ja hämmentävien henkilöiden kohtaamisesta. Lapselle ei tulisi luoda ajatusta turvattomasta maailmasta, jossa joka puolella olisi vaanivia rikollisia. Turvataitojen tarkoituksena on lähinnä opettaa, että valtaosa aikuisista on turvallisia ja luotettavia, tämän lisäksi on järkevää tiedostaa ihmiset, jotka eivät tahdo toiselle hyvää. Lapsen olisi syytä siis oppia, miten vaikeissa ja hämmentävissä tilanteissa tulisi toimia. Mitä selkeämmin lapsen kanssa on käyty läpi tilanteita ja toimintamalleja, sitä todennäköisemmin lapsi osaa tunnistaa vaaran ja suojella itseään. (Kallio, 2009, s. 126–127, 130–131.)

Turvataitokasvatuksessa voidaan nuoren kanssa sopia esimerkiksi, ettei tuntemattomien kyytiin saa lähteä, alkoholia ei kannata nauttia sammumiseen asti, ”ei” sanominen on tärkeää, yksin ei ole hyvä kulkea pimeillä kaduilla tai ettei henkilötietoja anneta tuntemattomille. Pienemmälle lapselle voi taas opettaa, ettei omaa kehoa tule antaa vastalahjaksi saadakseen jotain. (Vilka, 2011, s. 139–140.) Turvataidoissa on tärkeää opettaa lapselle tunnistamaan omia rajoja ja ymmärtämään, miten omaa kehoa tulee kohdella.

4 AMMATILLINEN OSAAMINEN

Ammattilaisen tulisi tiedostaa, että lapsella ja nuorella on korkeampi riski altistua traumaattiselle tapahtumalle verrattuna muihin ikäluokkiin. Tämä johtuu heidän elinpiirinsä laajenemisesta, itsenäisyyden kasvusta, halusta osoittaa rohkeutta ja kehittymättömästä riskiarvioikyvystä. Tämän lisäksi etenkin nuorille tunteet ovat hyvin ailahtelevat ja aikuisten mahdollisuus suojata ja kontrolloida nuorta

vähenee. Tämän lisäksi nuoret, joilla on aiempaa traumakokemusta varhaisemmalta iältä, ovat omiin ikätovereihin nähden suuremmissa riskissä altistua vaaroille. (Brusila ym., 2009, s. 29–31.)

Lasten parissa työskentelevällä henkilöllä olisi syytä olla koulutuksensa puolesta tietämystä seksuaaliväkivallasta ilmiönä ja edellytykset tunnistaa sitä. Lapsi ei aina itse tunnista joutuneensa seksuaaliväkivallan kohteeksi, mutta usein tiedostaa, että jotain pahaa on tapahtunut. Asiasta kertomisen hetki on mahdollisesti todella vaikea lapselle, jolloin aikuisen tulee tietää miten tilanteessa toimia. Kun lapsi kertoo aikuiselle kokemastaan vääryydestä, tulisi aikuisen vilpittömästi uskoa tarinan todellisuus, eikä kyseenalaista lapsen kertomaa. On tärkeää rohkaista lasta puhumaan seksuaaliväkivallasta, ilman pelkoa, häpeää ja leimaantumista. (Launis, 2018, Riistetty lapsuus, rikottu keho.)

4.1 Keskeinen lainsäädäntö

Lapsen seksuaaliväkivaltaan liittyvä lainsäädäntö perustuu ennen kaikkea lapsen iän ja kehitystason arviointiin. Euroopan neuvoston yleissopimus lasten suojelemisesta hyväksikäyttöä ja seksuaalista väkivaltaa vastaan allekirjoitettiin Suomessa vuonna 2007 ja sen on tällä hetkellä allekirjoittanut 35 Euroopan neuvoston jäsenvaltiota. Sen tavoitteena on suojella lapsia seksuaaliselta hyväksikäytöltä ja -väkivallalta. Sopimuksessa korostuu lasten suojeleminen rikos- ja prosessioikeuden säännöksiin ja syytetoiminnan tehostaminen. Suomen lainsäädännössä määritellään ilmoittamisvelvollisuuksista ja -oikeuksista. Hyväksikäyttö- ja väkivaltaepäilyihin liittyy lainsäädäntö tiedonvaihdosta, jossa määritellään sosiaaliviranomaisen oikeudesta saada tietoa lapsesta. Lisäksi poliisilaissa (872/2011) määritellään poliisin oikeudesta saada tarvittavat tiedot virkatehtävän suorittamiseksi salassapitosäädösten estämättä. (Humppi & Ellonen, 2010, s.24 & 30.)

Lastensuojelulain (417/2007) pohjimmainen tarkoitus on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, edistää lapsen kehitystä ja hyvinvointia. Vuonna 2008 voimaan astuneessa lastensuojelulaissa korostetaan lasten parissa työskentelevien ilmoitusvelvollisuutta salassapitosäännösten estämättä epäilleesään lapseen kohdistuvaa rikosta. Seurakunnan työntekijällä on velvollisuus lastensuojeluilmoituksen tekemiseen, jos on epäily, että lapsen hoidon- ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelun tarpeen selvittämistä. Lakia on uudistettu vuonna 2010, ja uudistuksessa korostuu, että ilmoittamiseen riittää pelkkä epäily ja varsinainen asian selvitysvastuu asiasta on lastensuojeluviranomaisella. Sosiaaliviranomaisella on lastensuojelulain (417/2007) sekä lain sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000) mukainen ilmoitusvastuu poliisille, mikäli hän epäilee lapsen joutuneen rikoksen uhriksi. Tällöin selvittämismvastuu siitä, onko rikosta tapahtunut, siirtyy poliisille. (Humppi & Ellonen, 2010 s. 30.)

Kun kyseessä on seurakuntaympäristö, tulee huomioida, että lakisääteinen ilmoittamisvastuu hankaloituu, jos tieto tulee papille tai virassa olevalle lehtorille ripin tai sielunhoitokeskustelun kautta. Piispainkokouksessa on selkeytetty toimintaohjeita, jotka koskevat vaitiolo- ja ilmoitusvelvollisuutta lasten hyväksikäyttöepäilyissä. Ohjeistuksessa korostetaan lastensuojelulain määrittämää ilmoitusvastuuta. Ilmoitus tulee tehdä viipymättä, jos tehtävää hoitaessaan on herännyt huoli lapsesta. Tällöin ilmoitusvastuu koskee niin pappia kuin lehtoriakin. Jos kyseessä on kirkkolain (L 1054/1993) määrittämä yksityinen rippi tai sielunhoito, pappia kuitenkin sitoo kirkkolaissa määrätty rippisalaisuus. Kirkkolain mukaan papin tai virassa olevan lehtorin tulee kehottaa tekijää ilmoittamaan hankkeilla olevasta rikoksesta poliisille. Jos epäilty rikos on estettävissä, papin tai lehtorin on mahdollista ilmoittaa asiasta poliisille asianomaisen henkilöllisyyttä kuitenkaan paljastamatta. (Piispainkokouksen selonteko, 2011.)

Suomen lainsäädännössä yhdynnän ja seksin suojaikärajaksi on määritelty 16 vuotta. Poikkeuksen tekevät nuorten väliset suhteet, jossa osapuolten henkinen ja fyysinen kehitys ovat lähellä toisiaan. Perheen sisäisissä hyväksikäyttötapauksissa suojaikärajaksi on määritelty 18 vuotta, jolloin hyväksikäyttäjä on vanhempaan rinnastettavassa asemassa, samassa taloudessa asuva tai lapsen

vanhempi. Tätä suojaikärajaa sovelletaan silloin, kun nuori on alisteisessa asemassa hyväksikäyttäjään, kuten opiskelijana tai harrastetilanteessa. (Launis, 2018, luku Riistetty lapsuus, rikottu keho.)

Rikoslain (L 39/1889) 20. luvussa säädetään seksuaalirikoksista. 6. §:n mukaan seksuaalisesta hyväksikäytöstä voidaan tuomita vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi, mikäli henkilö tekee alle 16-vuotiaalle lapselle seksuaalisen teon tai saa lapsen ryhtymään sellaiseen tekoon, joka on omiaan vahingoittamaan tämän kehitystä. Teko voi olla lapsen seksuaalinen koskettelu, lapsen houkuttelu paljastamaan yksityisalueitaan tai esimerkiksi tekijän sukupuolielimen esittely lapselle. Lisäksi teon yritykset ovat rangaistavia. Kyseessä ei ole läheskään aina fyysinen kanssakäyminen lapsen kanssa, vaan teko voi tapahtua teknisiä apuvälineitä hyödyntäen. Tekijä saattaa esimerkiksi houkuttella lapsen jakamaan alastonkuviaan ja välittää kuvia eteenpäin. Tämäkin teko saattaa vaikuttaa negatiivisella tavalla pysyvästi lapseen (rikosuhripäivystys, i.a.) Lisäksi rikoslaisissa (39/1889, luku 20) on jo kymmenen vuoden ajan ollut § 8 b, lapsen houkuttelemisen seksuaalisiin tarkoituksiin. Tuomio hyväksikäytöstä voi olla vähimmillään neljä kuukautta ja enimmillään kuusi vuotta. (L 39/1889, 20 luku, 6§)

Seksuaalinen hyväksikäyttö katsotaan törkeäksi, mikäli se sisältää sukupuoliyhteyden lapsen kanssa ja aiheuttaa lapsen iän tai kehitystason vuoksi erityistä vahinkoa tai aiheuttaa erityistä vahinkoa tekijää tuntemaan erityisen luottamuksen tai lapsen tekijästä riippuvaisen aseman vuoksi. (L 39/1889, 20 luku 7§) Rikosuhripäivystyksen (i.a.) mukaan teko määritellään törkeäksi usein silloin, jos uhrina on ollut alle 10-vuotias lapsi, teko katsotaan erityisen nöyryyttäväksi tai siihen on liittynyt väkivaltaa. Rikoslain 20. luvun 7. §:n mukaan törkeästä seksuaalisesta hyväksikäytöstä voidaan tuomita vähintään yhden vuoden ja enimmillään kymmenen vuoden vankeusrangaistukseen. Lisäksi vuonna 2019 rikoslakiin on lisätty §7 b, törkeä lapsenraiskaus, jossa tuomio on vähintään neljä ja enintään kaksitoista vuotta vankeutta.

Rikoslaissa määritellään 8 a, b ja c pykälissä seksuaalipalvelujen ostamisesta nuorelta, lapsen houkuttelemisesta seksuaalisiin tarkoituksiin ja sukupuolisiveellisyttä loukkaavan lasta koskevan esityksen seuraamisesta. Kuitenkin kun kyseessä on alle 16-vuotia lapsi, voidaan teot luokitella usein seksuaaliseksi hyväksikäytöksi tai sen yritykseksi. (L 39/1889)

Lapsen hyväksikäytön mennessä oikeuteen saakka, ovat oikeudenkäyntiprosessit valitettavan pitkiä silloinkin, kun uhrina on alaikäinen henkilö. Ainoastaan tekijän ollessaan lapsi saatetaan oikeudenkäyntiprosessia nopeuttaa. Uhrin paranemisprosessin kannalta olisi inhimillistä, että mahdollinen tuomio tulisi nopeasti. Olisi tärkeää, että lapsi näkisi, että hyväksikäyttäjä teki väärin ja saa teoistaan rangaistuksen. Mikäli tekijä ei saa rangaistusta saattaa uhrille jäädä ajatuksia, että teot olivat hänen syytään. Tämän seurauksena lapsi voi kokea jatkuvaa häpeää ja syyllisyyttä. (Launis, 2018, luku Riistetty lapsuus, rikottu keho.) Tekijälle saatava rangaistus on paitsi yhteiskunnallisesti merkittävää, myös selkeä viesti uhrille ja kansalaisille, että seksuaaliväkivalta on väärin ja rangaistava teko.

4.2 Seksuaaliväkivaltaa kohdanneen lapsen oireilu ja kohtaaminen

Seksuaaliväkivallan tutkiminen lisääntyy, jonka myötä aiheesta puhuminen on yleistynyt. Tästä huolimatta seksuaalista väkivaltaa on edelleen haasteellista havaita. Jokainen lapsi reagoi seksuaaliväkivaltaan yksilöllisesti, jonka vuoksi tätä ei voi yksinään tunnistaa oireiden tai käyttäytymisen perusteella. Uhrit saattavat oireilla tietämättä edes itse siihen syytä. Voikin olla, että uhri muistaa tapahtuneet vasta vuosien jälkeen ja silloinkin hatarasti. Tämä tekeekin tapahtumien purkamisesta haasteellisempaa. (Launis, 2018, luku Riistetty lapsuus, rikottu keho.)

Aikuisen tehtävänä on tarkkailla ja tunnistaa mahdollisia muutoksia lapsen käytöksessä tai puheissa ja tarvittaessa reagoida niihin. Seksuaaliväkivallan kohteeksi joutuminen on lapselle traumaattinen kokemus ja usein voi ilmetä jonkinlaisia psykosomaattisia oireita. Aikuisen olisi hyvä kiinnittää huomiota lapsen fyysisisiin vammoihin, kuten turvotus, mustelmat tai haavautumat reisien sisäpinoilla, tai intiimialueella. (Tiitinen, 2021.) Lapsi saattaa sulkeutua itseensä tai

leikkeihin saattaa ilmaantua yllättäviäkin seksuaalissävytteisiä teemoja. Käytös saattaa muuttua väkivaltaisemmaksi tai koulussa suoriutuminen saattaa heikentyä. (Launis, 2018, luku Riistetty lapsuus, rikottu keho.) Psykykinen oireilu voi näkyä taantumisena, painajaisina, unihäiriöinä tai tunteiden tukahduttamisena. Lapsi voi paeta omiin maailmoihinsa tai kokea jatkuvaa uhan tuntemusta. Lisäksi toiminnalliset häiriöt, kuten kastelu, ummetus ja tuhriminen voivat kieliä traumaattisesta kokemuksesta. Myöhemmässä vaiheessa oireita voivat olla itsetuhoisuus, käyttäytymis-, päihde-, mielenterveys- tai ihmissuhdeongelmat. (Sinkkonen, 2001, s. 184–190; Tiitinen, 2021.)

Uhri voi kokea voimakasta syyllisyyttä, vaikka tiedostaisikin että häntä kohtaan on toimittu väärin. Tähän voi liittyä ajatus syyllisyyden kokemuksesta Jumalan edessä ja uhri voi kokea itsensä saastuneeksi ja kelpaamattomaksi suhteessa muihin uskoviin. Seurakunnan työntekijän tulee olla erityisen huolellinen sanojensa asettelussa. Uhrille ei voi julistaa syntien anteeksiantamista, sillä hän ei ole syyllinen tilanteeseensa. Pahimmillaan tämä voi vahvistaa hänen syyllisyyden tunnettaan. Hyväksyvä läsnäolo ja mahdollisuus purkaa kipeitäkin tunteitaan, auttaa usein uhria parhaiten. Uhria saattaa mietityttää kysymys anteeksiannosta. Kristilliseen ajatteluun pohjautuva ajatus siitä, että ihmisen tulisi pyrkiä antamaan anteeksi heitä vastaan rikkoneille, voi tuntua uhrista mahdottomalle ja aiheuttaa lisää syyllisyyttä. Työntekijän olisi tärkeää antaa ymmärrystä ja korostaa, että uhrin tuntemukset ovat oikeutettuja. Aina ei vastauksia löydy, mutta ristiriidan tunteista puhuminenkin voi tuntua uhrista helpottavalle. (Kähkönen & Pulkkinen, 2012, s. 250–251.)

Kohtaamisessa tulee painottaa, että seksuaaliväkivalta on aina tekijän vastuulla. Seksuaaliväkivallan kohteeksi joutuneelle lapselle avun saaminen on ensiarvoisen tärkeää. Yksinjääminen on usein lapselle todella raastavaa, kuin myös aika tapahtuneen jälkeen. Seksuaaliväkivallan kohteeksi joutuneen lapsen tai nuoren kohtaamisen ammatillisena ja empaattisena perustana on tunnistaa lapsen tunteet, käsitellä ja sallia ne. (Kallio, 2009, s. 117 & 126.) Traumaattiset tapahtumat saattavat jäädä kehon sisälle, jolloin keho saattaa reagoida tapahtumista muistuttaviin asioihin voimakkaasti, ilman todellista uhkaa. On normaalia, että seksuaaliväkivallan muistot nousevat pintaan jossain vaiheessa elämää. (Launis, 2018,

luku Riistetty lapsuus, rikottu keho.) Seksuaaliväkivallan kokemus vaikuttaa uhrin mieleen, kehonkuvaan, seksuaalisuuteen, maailmankatsomukseen ja myöhempiin ihmissuhteisiin. Tämän vuoksi olisi tärkeää päästä käsittelemään asiaa ammattilaisten kanssa. Rikosoikeudellinen prosessi voidaan kokea eheyttävänä kokemuksena, mutta siitä huolimatta tapahtuma jättää usein pysyviä vaurioita ihmiseen. (Hurtig, 2012, s. 226.)

Paranemisprosessissa hyvä itsetunto on uhrin tukena. Se auttaa omien rajojen puolustamisessa silloin, kun seksuaalista itsemääräämisoikeutta loukataan. On kahdenlaisia rajoja; niitä, joita laki on määritellyt meidän suojaksemme ja niitä, jotka me itse määrittelemme. (Launis, 2018, luku Riistetty lapsuus, rikottu keho.) Asioista tulisi puhua niiden oikeilla termeillä ja painottaa mahdollisimman paljon sitä, ettei häpeä koskaan kuulu uhrille, vaan tekijälle. Seksuaaliväkivallan kohteeksi joutuminen saattaa vaikuttaa uhrin elämään hyvinkin pitkään. Usein kuul-laankin puhuttavan ajasta ennen väkivaltakokemuksia ja ajasta sen jälkeen. Tämän lisäksi on kolmas ajanjakso, jolloin uhri alkaa puhumaan seksuaaliväkivallan kokemuksistaan. (Launis, 2018, luku Riistetty lapsuus, rikottu keho.)

4.3 Työntekijöiden jaksaminen ja tunteet

Kun seksuaaliväkivallan uhri kertoo kokemastaan yksityiskohtaisesti, voi se traumatisoida myös työntekijän. Sijaistraumatisoitumisen riski nousee, mitä kokemattomampi työntekijä on. Mitä useammin kohtaa väkivallan uhreja työssään, sitä suuremmaksi riski sijaistraumatisoitumiseen nousee. Työntekijä kohtaa asioita, joita hän ei kohtaisi samalla mittakaavalla yksityiselämässään. Työntekijä käy empaattisesti läpi kertojan tunteita, voimia ja tapahtumia. Sijaistraumatisoitumisessa työntekijä voi saada samanlaisia oireita ja kokea yhtäläisiä tunteita, kuin väkivallan uhri. Työntekijän tulisi myöntää sijaistraumatisoitumisen riski ja osata pohtia omaa jaksamista ja rajoja työssään. Asioiden kieltäminen ja torjuva asenne vaikuttavat vahvasti itsensä lisäksi koko työyhteisöön. Yleisimpiä oireita sijaistraumatisoituneelle on toivon ylläpitämisen hiipuminen, uskon ja toivon menettäminen sekä voimattomuuden ja avuttomuuden tunteet. Ulospäin näkyvät oireilut voivat näyttäytyä epätoivona, masennuksena, eristäytymisenä,

kyynisyytenä tai fyysisinä ja psyykkisinä oireina. (Kallio, 2009, s. 119.) Nämä tekijät vaikuttavat vahvasi niin yksityis-, kuin työelämäänkin.

On lähes väistämätöntä, että työntekijää koskettaa seksuaaliväkivallan uhrin kohtaaminen niin ammatillisesti, kuin yksityishenkilönä. Työntekijä saattaa kokea olonsa voimattomaksi tai avuttomaksi. Tällöin työntekijän oman jaksamisen tärkeys korostuu, jotta hän pystyisi palautumaan työstään ja ylläpitämään omaa toivoa elämästä. Organisaation ja työyhteisön kuului pitää huolta siitä, että työntekijällä on jaksamista tukevia tekijöitä. Tällöin ennaltaehkäistään sijaistraumatisoitumista ja myötätuntuupumusta. Työntekijän tulisi kuunnella omia tunteitaan ja purkaa niitä esimerkiksi kollegoiden kesken tai työnohjauksessa. Mikäli tunteita ei käsittele, voi se johtaa loppuun palamiseen, epäeettiseen työskentelyyn tai jopa empatian puutteeseen. (Kallio, 2009, s. 116–117.)

Jos työntekijällä on omakohtaisia kokemuksia seksuaaliväkivallasta ja niitä ei ole päässyt käsittelemään, voi tämä aktivoitua asiakastilanteessa. Työntekijällä tulisi olla valmiutta ja rohkeutta hakeutua itse avun piiriin. Seksuaaliväkivallan kokeneen kohtaaminen herättää työntekijässäänkin tunteita, joka on täysin normaalia. Päinvastoin olisi hälyttävää, mikäli tilanne ei koskettaisi ammattilaista lainkaan tai koskettaisi kohtuuttoman suuresti. (Kallio, 2009, s. 117.)

Työyhteisöllä ja ammattitaitoisella työnohjauksella on suuri merkitys työntekijän jaksamiseen ja seksuaaliväkivallan kohtaamiseen liittyvissä tekijöissä. Esimerkiksi työnohjauksessa voidaan antaa välineitä omien ammatillisten rajojen ylläpitämiseen ja ahdistuksen työstämiseen. Työntekijällä on kahdenkeskisessä työnohjauksessa mahdollisuus puhua omista kokemuksistaan, tunteistaan ja työn vaikutuksesta omaan elämään. Työnohjaajalla on tärkeä rooli ennaltaehkäistessään työuupumusta ja hän pystyy toimimaan hyvin ulkopuolisena tarkkailijana. Yksilöllisten työnohjausten työntekijän tulisi saada työryhmän kanssa yhteistä työnohjausta. Tällöin ryhmässä voidaan yhdessä pohtia asiakastyön tuomia haasteita, kuten yhteisiä toimintasääntöjä ja -muotoja mahdollistaakseen strukturoidumpaa asiakastyötä. (Kallio, 2009, s. 120–121.)

5 TUTKIMUSYMPÄRISTÖ JA YHTEISTYÖKUMPPANI

Tutkittavana kohderyhmänä toimi kouluikäisten lasten parissa työskentelevät seurakunnan työntekijät. Evankelisluterilaisen seurakunnan henkilöstötilastojen mukaan tammikuussa 2022 vakituisia työntekijöitä oli 15 800 (Suomen ev.lut. kirkko, i.a. -a). Laaja työntekijä määrä pakotti tutkimustyön rajaamisen yhteen hiippakuntaan, jolloin valitsimme Lapuan Hiippakunnan. Yhteistyökumppanina toimi Lapuan Hiippakunnan häirintäyhdyshenkilö, joka työskentelee Jyväskylän seurakunnassa. Jokaisella hiippakunnalla toimii oma häirintäyhdyshenkilö ja Lapuan Hiippakunnan yhdyshenkilö työskentelee lisäksi perheneuvojana. Työkokeemus perheneuvonnasta antoi tukea tutkimustyön eettisiin pohdintoihin. Seurakunnan häirintäyhdyshenkilöt toimivat työntekijöinä, joihin voi olla yhteydessä kokemastaan seksuaalisesta tai sukupuolisessa häirinnässä tai epäillessään sitä (Suomen ev.lut. kirkko, i.a.-b). Yhdyshenkilömme vastuualue oli tutkimustyömme aloituksessa vasta alkanut, joten tieto häirintäyhdyshenkilölle tulevista yhteydenotoista ei ollut tutkimuksemme kannalta relevanttia. Lapuan Hiippakunnan alueen häirintäyhdyshenkilö on kuitenkin ollut tukena tutkimustyössä ja tuonut esille tärkeitä havaintoja.

5.1 Seksuaalisuudesta puhuminen seurakuntaympäristössä

Seksuaalisuuden teemoista puhuminen seurakunnissa voi tuntua tänäkin päivänä haasteelliselta. Jokainen yksilö tulkitsee Raamattua omista lähtökohdistaan ja tulkinnoistaan käsin. Tämä vaikuttaa näkemyksiin ja mielipiteisiin. Joidenkin näkemysten mukaan seksiä saatetaan ajatella tapahtuvaksi vain lisääntymistarkoituksessa avioliitossa. Tämä ajattelumalli pohjautuu kristilliseen traditioon, joka on syntynyt alkukertomuksesta. Tällöin ristiriitaiset ajatukset uskosta ja omasta seksuaalisuudesta ovat ymmärrettäviä. Tulee kuitenkin huomioida, että kirkko ei ole yksiääninen toimija, vaan sen sisällä on monia ihmisiä kokemassa seksuaalisuuden teemat eri tavalla ja eri lähtökohdista. (Ratinen, 2015, luku Seksuaalisuus ja usko – mahdoton yhtälö?)

Raamatussa Laulujen Laulu taas voidaan nähdä seksuaalisuuden kauneutta ylistävänä saarnana. Piispa Vikströmin mukaan ihmisen seksuaalisuus voidaan nähdä yhtenä rakkauden ulottuvuutena ja Jumalan lahjana ihmisille. Evankelisluterilaisessa kirkossa on viime vuosikymmeninä siirrytty kasvatustyössä korostamaan seksuaalisuuden positiivisia merkityksiä. Lapsia ja nuoria on kannustettu näkemään itsensä arvokkaina ja kauniina Jumalan luomistyön ihmeinä. Piispan kannanoton mukaan kirkon on tärkeää siirtyä kontrolloimisesta ja moralisoinnista ihmisten tukemiseen. Seksuaalisuus on intiimi lahja, jota tulisi käsitellä vastuullisesti ja toisia kunnioittavasti. Lapsien ja nuorten tulisi saada kasvurauha, jotta he voivat omaan tahtiinsa löytää seksuaali- ja sukupuoli identiteettinsä. Kirkon tulisi tukea vastavuoroisten ihmissuhteiden rakentamisessa ja auttaa nuoria kasvaamaan aikuisiksi. Näin nuoret voivat iloita seksuaalisuudestaan sekä arvostaa toisen seksuaalisuutta ja rajoja. (Vikström, 2016 s. 78, 87, 102 & 110.)

Tulee tiedostaa, että seksuaalisuus voi saada ihmisessä aikaan myös tuhoavia muotoja ja aiheuttaa toisen ihmisen vahingoittamista. Vikström korostaa, että kaikki tämänkaltainen toiminta on Jumalan tahdon vastaista. Seurakunnilla on tärkeä rooli tukea perhettä seksuaalikasvatuksessa. On valitettavan yleistä, että vanhemmat eivät uskalla keskustella vaikeista, mutta nuorille tärkeistä asioista. Kirkon työntekijän ei tulisi olla normeja saneleva ja niitä vartioiva taho, vaan vierellä kulkeva ammattitaitoinen keskustelija. (Vikström, 2016, s. 144–151.)

Seksuaalisuudesta tai siihen liittyvistä vaikeista kokemuksista puhuminen voi tuntua vaikealta ilman, että tietää työntekijän suhtautumista asiaan. Työntekijän eriävien arvojen takia voi aiheesta puhuminen tuntua lähes mahdottomalta. Mikäli seksuaalisuuden teemat on sivuutettu kotona, voi seksuaaliväkivallasta puhumisen kokea häpeällisenä. Kotona vallitsevan seksuaalisuuden tabun vuoksi lapsella ei ole mahdollisuutta saada apua ja hoitaa traumaansa. Lapsella ei ole tietoa siitä, miten kuuluisi suhtautua tapahtuneeseen. Hän saattaa kokea, että täytyy selvittää kokemastaan seksuaaliväkivallasta yksin. (Ratinen, 2015, luku Vaiettu seksuaalisuus.) Tällaisissa tilanteissa on tärkeää, että lapsella olisi joku turvalliseksi koettu aikuinen elämässä. Mikäli lapsi tulee vahvasti hengellisestä perheestä, turvallisen aikuisen löytäminen hengellisestä yhteisöstä kuten seurakunnasta, voi olla ensiarvoisen tärkeää.

5.2 Lasten parissa tehtävä työ Lapuan hiippakunnan seurakunnissa

Seurakunnissa työskentelee paljon työntekijöitä lasten parissa esimerkiksi seurakuntien varhaiskasvatuksessa, 7–13-vuotiaille suunnatussa varhaisnuorisotyössä ja nuorisotyössä. Kyselyn toteutushetkellä lokakuussa 2021 Lapuan hiippakunnan alueella työskenteli 214 varhaiskasvatuksen työntekijää, 141 nuorisotyöntekijää ja 134 diakoniatyöntekijää (Suomen ev.lut. kirkko, i.a). Vaikka diakoniatyöntekijöistä suuri osa työskentelee pääasiassa aikuisten parissa, kuuluu osaksi työtä perheiden kanssa työskentelyä. Diakoniabarometrin mukaan 16 % diakoniatyöntekijöistä osallistuu paljon tai melko paljon rippikoulutyöhön ja kouluvierailuja kertoi tekevänsä viisi prosenttia vastaajista (Alava ym. 2020, s. 88–89).

Seurakunnat järjestävät paljon erilaista toimintaa lapsille, kuten kerhoja ja leirejä. Luultavasti tunnetuin seurakuntien työmuoto, jossa kohdataan lapsia, on rippikoulu, johon osallistuu yli 80 % nuorista (Suomen ev.lut. kirkko. i.a.-c). Seuraavaksi esitettävässä tilastossa, havainnollistamme seurakunnan osallistujamääriä (taulukko 3). Tilastoissa on käytetty vuoden 2019 tilastoa, sillä korona-ajan vaikutus seurakunnassa järjestettävään toimintaan on ollut merkittävä, eikä näin antaisi totuudenmukaista kuvaa siellä järjestettävästä toiminnasta.

Taulukko 3. Lapuan hiippakunnan osallistujamäärät (osallistujat, henk.) vuoden 2019 aikana (Suomen ev.lut. kirkko. i.a.-c).

	Lapset 0-6v	Lapset 7-14v	Nuoret 15-18v
Ryhmätoiminta	55 086	48 571	32 407
Retket ja leirit	1 324	7 221	3 566
Muut tilaisuudet	57 482	303 434	162 221

Lastensuojelulain tunteminen kuuluu seurakunnan työntekijöiden perusammattitaitoon. Gothóni ym. mukaan seurakunnissa on laadittu toimintasuunnitelma lastensuojelutapauksia varten, joka pohjautuu lakisääteiseen ilmoitusvelvollisuuden sosiaaliviranomaiselle. Poikkeuksena on kirkkolaisissa määritelty papille tai virassa olevalle lehtorille ripin tai sielunhoitotilanteen kautta tullut tieto (L 1054/1993). Seurakunnissa lasten kerho-, harrastus-, leiritoiminta ja diakonin

antama tuki perheille on lasten ja nuorten hyvinvointia tukevaa ja ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. (Gothóni ym. 2012, s. 87.)

Seurakunnan työntekijöiden tueksi on laadittu turvallinen seurakuntaohjeistus, jossa käsitellään myös seksuaalista turvallisuutta. Ohjeistuksen osa-alueita ovat turvallinen kosketus, sukupuolisensitiivisyys, seksuaalisuuteen tai sukupuoleen perustuva häirintä sekä hyväksikäyttö ja siihen puuttuminen. Turvallinen seurakunta ohjeistukseen on laadittu toimintaohjeet seksuaalisen häirinnän tai hyväksikäytön ilmetessä. Ohjeistuksessa on erikseen kohta ”Lasten ja nuorten seksuaalisen turvallisuuden vahvistaminen ja epäkohtiin puuttuminen”, jossa esimerkiksi määritellään, kuinka häirintä voi ilmetä, miten tilanteita voisi ennaltaehkäistä ja miten puuttua tai toimia, jos ihminen kertoo hyväksikäytöstä tai häirinnästä. (Kirkkohallitus, 2019, s. 45–53.)

6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

Lasten ja nuorten kokemasta seksuaaliväkivallasta puhuminen on viime vuosina yleistynyt. Aihe kiinnitti huomionni ja tulevina kirkon alan ammattilaisina halusimme tutkia, millä tavalla seurakunta huomioi seksuaaliväkivaltaa kokeneita lapsia ja kuinka työntekijöiden kokemukset koulutuksesta ja ohjeistuksesta vastaavat toivottavaa tasoa. Aiempia tutkimuksia seurakuntaympäristöstä ei ollut saatavilla. Diakoniabarometri kartoittaa diakoniatyöntekijöiden kokemuksia ajankohdaisista ilmiöistä evankelisluterilaisessa seurakunnassa. Sen avulla tilastoidaan muun muassa syitä asiakkaan hakeutumiselle diakoniatyöntekijän vastaanotolle. Barometrin avulla on kartoitettu asiakkaiden kokemaa seksuaaliväkivaltaa, mutta tilastoja lasten ja nuorten osalta ei kuitenkaan ole tehty. Tämä herätti meidän kiinnostuksemme tutkia aihetta. Seurakunnan työntekijät saattavat lähentyä lasten kanssa ja heille voi muodostua tärkeä rooli turvallisena aikuisena lasten elämässä. Tämän vuoksi työntekijöillä tulisi olla valmiuksia kohdata lapsi ammatillisesti kaikilla elämän osa-alueilla. Tietotaitoa tulee olla myös seksuaalisuudesta ja yleisesti vaikeaksi koetuista aiheista puhumiseen.

6.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyömme tarkoituksena on tutkia 7–16-vuotiaiden lasten parissa työkentelevien työntekijöiden ammatillista osaamista liittyen lapsiin kohdistuvaan seksuaaliväkivaltaan. Lukuisten tutkimusten mukaan lasten kokema seksuaaliväkivalta tulee vain harvoin aikuisten tietoon. Vuoden 2021 kouluterveyskyselyn mukaan alle 40 % 4–9 luokkalaisista nuorista on uskaltanut kertoa seksuaalisesta häirinnästä tai väkivallasta luottamalleen aikuiselle (Terveystieteiden tutkimuskeskus, 2021a; 2021b). Opinnäytetyömme tavoitteena on kannustaa työntekijöitä puhumaan aiheesta avoimemmin lasten ja nuorten kanssa. Riittävä tietämys aiheesta voi madaltaa puheeksiottamisen kynnyksiä. Tämän vuoksi on tärkeää tutkia, kokevatko työntekijät osaamisensa ja tietonsa aiheesta riittäväksi. Yksi tutkimuksemme tavoitteista on kartoittaa, kuinka hyvin seurakuntien ohjeistukset ovat työntekijöiden tiedossa. Huomioon ottaen seurakuntien suuret osallistujamäärät, on tärkeää tutkia seurakunnan työntekijöiden valmiuksia havaita ja puuttua seksuaaliväkivaltaan. Tutkimuksemme tavoitteena oli saada vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

1. Minkälaisia seksuaaliväkivaltaan liittyviä tilanteita seurakunnan työntekijät kohtaavat työssään?
2. Millaisena seurakunnan työntekijät kokevat valmiutensa tunnistaa lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa ja puuttua siihen?
3. Minkälaista lisäkoulutusta tai toimintaohjeita työntekijät kokevat tarvitsevänsä aiheen tiimoilta?

6.2 Aineistonkeruumenetelmä

Tutkimusta suunniteltaessa on huomioitava, että käytettävän menetelmän valintaa ohjaavat opinnäytetyön tavoitteet ja tutkimusongelma (Heikkilä, 2014, s. 12). Opinnäytetyömme ollessa empiirinen tutkimus, tavoitteena oli tutkittavan ilmiön syiden selvittäminen ja vastausten saaminen tutkimuskysymyksiin. Opinnäytetyömme keskeisimmässä roolissa oli kysely, josta saadun aineiston pohjalta kuvailemme seurakunnan työntekijöiden omia kokemuksia ammatillisesta osaamisestaan sekä koulutuksen tarpeista. Rajasimme opinnäytetyömme aiheen

käsittämään alle 16-vuotiaita lapsia, koska ikä määritellään Suomen rikoslaissa (L 39/1889) suojaikärajaksi. Tutkimusryhmän rajaamisessa luontaiseksi vaihtoehdoksi nousi oman seurakuntamme havainnoiminen. Yksittäistä seurakuntaa tutkittaessa aineisto olisi saattanut jäädä suppeaksi. Tämän seurauksena päädyimme laajentamaan tutkimusta koko Lapuan Hiippakunnan alueelle.

Tutkittavan ryhmän ollessa laaja, valitsimme Webropol-kyselyn aineiston keruun menetelmäksi. Kyselyn vastausvaihtoehdoissa käytettiin likert-asteikkoa. Ensimmäisessä osiossa kartoitettiin työntekijöiden näkemyksiä vastausvaihtoehtojen ollessa täysin eri mieltä, jokseenkin eri mieltä, jokseenkin samaa mieltä ja täysin samaa mieltä. Toisessa osiossa mitattiin ilmaantuvuutta mitta-asteikon ollessa ei koskaan, joskus, usein ja aina (liite 2). Vastaajille annettiin mahdollisuus kertoa avoimin kysymyksin omista kokemuksistaan. Vastaajan oli mahdollista määritellä kyselyssä oma ikä, sukupuoli ja työala, joiden avulla pystyimme tutkimaan taustamuuttujien vaikutusta vastauksiin.

Tutkimusmenetelmiä yhdistelemällä pyrimme tarkastelemaan tutkittavaa aihetta kokonaisvaltaisesti. Kvantitatiivista ja kvalitatiivista tutkimusta voi olla vaikea erottaa toisistaan, sillä usein ne toimivat toisiaan täydentäen (Hirsjärvi ym. 2009, 134–137). Kvantitatiivinen tutkimus pohjautuu lukemiin ja prosenttiosuuksiin, kun taas kvalitatiivisessa pyritään ymmärtämään ja selittämään tutkittavaa aihetta. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa vaaditaan riittävän edustavaa otosta, jotta tutkimus voitaisiin nähdä laadukkaaksi. (Heikkilä, 2014, s. 14–15.)

Halusimme ymmärtää tutkittavaa aihetta paremmin, jonka vuoksi valmiiden vastausvaihtoehtojen lisäksi avoimet kysymykset olivat tarpeellisia. Strukturoitujen kysymysten tavoitteena oli saada tilastollisesti mitattavaa tietoa työntekijöiden kokemasta osaamisesta, koulutuksen tarpeesta ja heidän kohtaamiensa tilanteiden yleisyydestä. Avointen kysymysten käytöllä oli mahdollista saavuttaa haastattelua vastaavia hyötyjä. Työntekijöiden oli mahdollista kertoa tarkemmin kohtaamistaan tilanteista, tavoistaan puuttua niihin ja koulutus- tai lisäohjeistuksen tarpeestaan. Tämän johdosta avointen kysymysten avulla oli mahdollista laajentaa suljetuista kysymyksistä saatavaa tietoa.

Kysymysten huolellinen koostaminen ja kysymysten asettelu oli opinnäytetyösämme pitkäkestoinen prosessi. Kysymyksiä kävimme läpi yhdessä yhteistyötahomme Lapuan hiippakunnan häirintäyhdyshenkilön ja ohjaavan lehtorimme kanssa. Kun lomake oli saatu toivottuun muotoon, testasimme kyselyä kolmella seurakunnan työntekijällä. Palautetta kyselystä pyydettiin tarkoituksella eri sukupuolta, ikää ja ammattiryhmää edustavilta henkilöiltä saadaksemme erilaisia näkökulmia muutosehdotuksiin. Kyselyä kokeilleiden henkilöiden mielestä aihe oli tärkeä ja kysymykset selkeitä. Aihe nähtiin kuitenkin haasteellisena ja kysymysten vastaaminen ajoittain vaikeana, koska työntekijä joutui oikeasti pohtimaan omia toimintatapojaan. Eräs vastaajista koki, että vanhemmalle ikäryhmälle aiheesta puhuminen voi tuntua liian vaikealle, jonka vuoksi kyselyyn ei välttämättä vastata.

Keskusteluissa nousi esille, tulisiko olla neutraali vastausvaihtoehto kuten ”en osaa sanoa” tai ”ei samaa, eikä eri mieltä”. Vastausvaihtoehto ei olisi hyödyntänyt tutkimustamme, sillä se olisi mahdollistanut vastaajille aiheen välttelyn ja asian pohtimisen sivuuttamisen. Ehdotusten myötä kyselyssä korjattiin yksittäisiä sanamuotoja, kuten ”ymmärrän” sana muutettiin sanaksi ”hyväksyn”. Testaajan ehdotuksen mukaisesti muutimme työalan nimikkeitä. Useissa seurakunnissa käytetään eri nimityksiä, jonka myötä kysymykseen vastaaminen voi olla muutoin vaikeaa. Lisäsimme vastausvaihtoehdon ”Useita työaloja”. Kyselyä testanneiden ehdotuksesta lisäsimme kysymyksen, jossa kartoitetaan kuinka helpoksi tai vaikeaksi työntekijä on kokenut kyselyyn vastaamisen

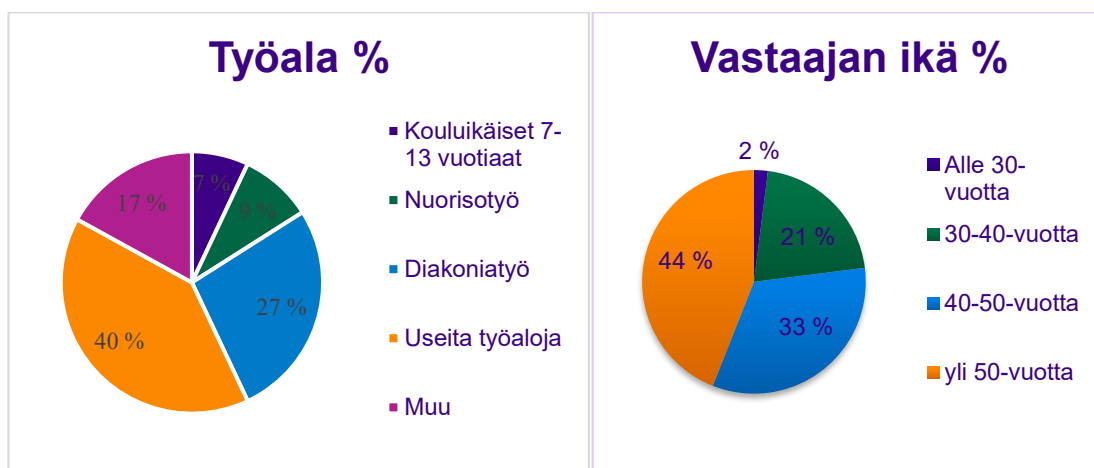
6.3 Saadun aineiston laajuus ja analysointi

Saatekirje (liite 1) ja linkki kyselyyn (liite 2) toimitettiin Lapuan hiippakunnan alueen toimistosihteerin avulla kohderyhmäksi arvoiduille työntekijöille. Moninaiset tehtävänimikkeet tuottivat haasteita henkilöstön seulomisessa. Aluksi saimme seulottua Lapuan Hiippakunnan alueen kasvatuksen ja diakonian henkilöstön, johon 30.9.2021 kuului yhteensä 476 henkilöä. Heistä kaikilla ei ollut käytössä evl. sähköpostia, jolloin vastaanottajia oli yhteensä 453 henkilöä. Myöhemmin saimme palautetta työntekijöiltä siitä, ettei papistolle ollut lähetetty kyselyä,

vaikka he työskentelevät myös kouluikäisten lasten parissa. Viikkoa ennen kyselyn sulkeutumista lähetimme kaikille muistutusviestin kyselystä (liite 3), ja lisäsimme vastaanottajiin Lapuan Hiippakunnan alueen papiston. Tällöin kysely lähetettiin 650 henkilölle. Tähän kuuluivat diakoniatyöntekijät, lapsi ja nuorisotyöntekijät ja papisto. Viitetekstiin laitoimme pyynnön kyselyn välittämisestä työntekijälle, joka ei mahdollisesti ole saavuttanut viestiä, mutta työskentelee seurakunnassa kouluikäisten lasten ja nuorten parissa.

Tekstissä kerrottiin kyselyn koskevan vain 7–16-vuotiaiden kanssa työskenteleviä, jolloin työntekijä pystyi itse arvioimaan, onko kyselyn vastaaminen hänen osaltaan tarpeellista. Ensimmäinen kysely lähetettiin henkilöstölle 1.10.2021 ja vastausaikaa ilmoitettiin olevan 17.10.2021 klo 23:59 saakka. Tutkimuksessa oli tärkeää saada riittävän suuri otanta vastauksia, jotta tutkimus voidaan katsoa riittävän laadukkaaksi. Kyselyyn vastasi yhteensä 96 henkilöä ja luvun ollessa lähes sata voidaan saatua otosta pitää riittävän edustavana. Vastausprosenttia on mahdotonta määritellä, sillä suuri osa henkilöistä, jolle kysely lähetettiin eivät välttämättä työskennelleet lainkaan kouluikäisten lasten parissa tai he kokivat ikäryhmän kanssa työskentelyn niin satunnaisena, että kyselyyn vastaaminen olisi hyödytöntä. Papistolle kysely toimitettiin muita vastaajia myöhemmin ja heidän osuutensa vastaajista jäi mahdollisesti lyhyen vastausajan vuoksi pieneksi.

Vastauksia saatiin monipuolisesti eri ryhmiltä. Vastaajista naisia oli 72 %, miehiä 26 % ja vastaajista yksi prosentti vastasi ”muu” tai ”en halua vastata”. Suurin osa vastaajista kertoi työskentelevänsä usealla työalalla, johon voi sisältyä vastausvaihtoehtoista olevat työalat tai tämän ulkopuolella olevia työaloja (kuvio 3). Työntekijät saattavat esimerkiksi työskennellä 50 % työajastaan lasten ja nuorten parissa, ja toisen puolen ajastaan esimerkiksi diakoniatyössä. ”Muu” työalaksi vastannut sai tarkentaa työalan halutessaan. Heistä kolmasosa kertoi työskentelevänsä varhaiskasvatuksessa, eli yleisesti alle 7-vuotiaiden lasten parissa. Tämän lisäksi vastauksissa mainittiin työaloista muun muassa lapsi- perhe- ja parityö, hallinto ja lähetystyö. Nuorisotyötä tuotiin esille ”muu, mikä?” vastausvaihtoehdossa. Alhaisin vastausprosentti oli 7–13-vuotiaiden kouluikäisten lasten parissa työskentelevissä työntekijöissä. Suurin osa vastanneista kuului yli 50-vuotiaiden ikäryhmään (kuvio 3).

Kuvio 3. Kyselyyn vastaajien työala ja ikä

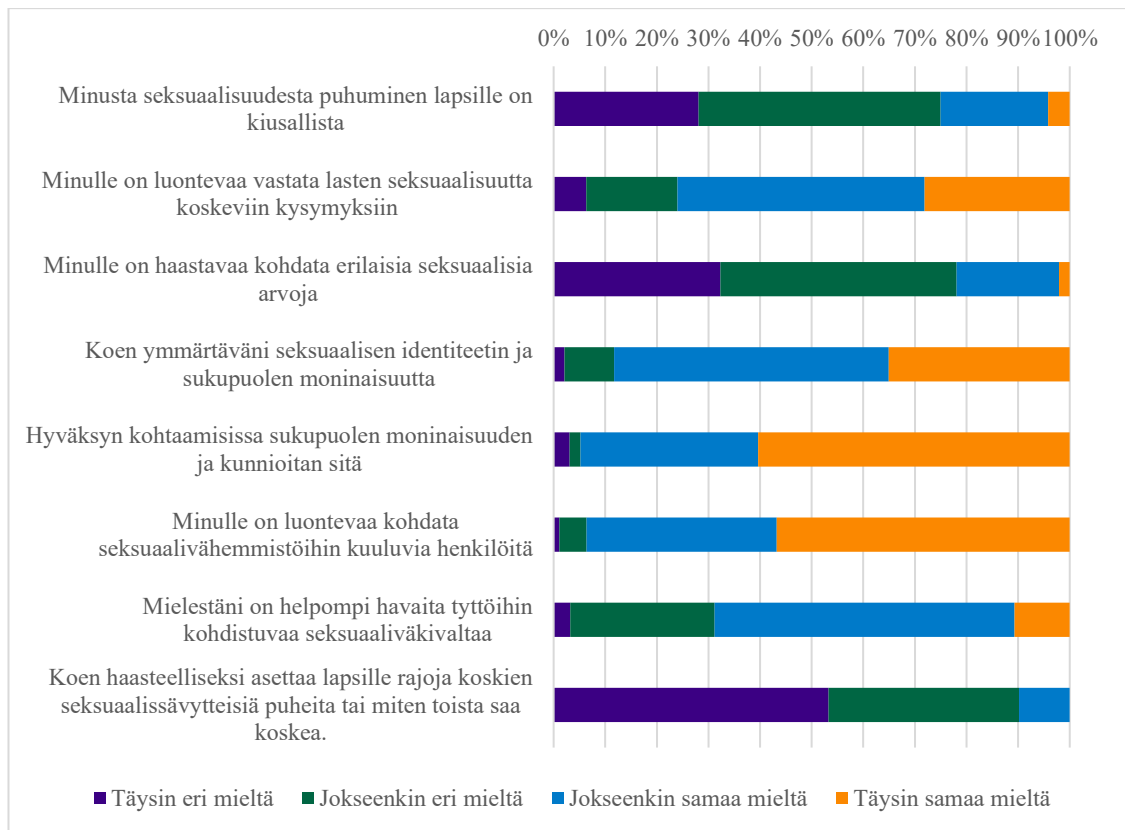
Kyselyn analysoinnin tärkeässä roolissa oli jakaumien tarkasteleminen ja taustamuuttujien vaikutus vastauksiin. Kyselyn toteuttamistyökaluna Webropol antoi useita mahdollisuuksia aineiston analysointia varten ja vastausvaihtoehtojen jakauma oli mahdollista nähdä niin määrällisinä, että prosentuaalisina osuuksina. Saatu tilastollinen aineisto oli mahdollista siirtää Excel-muotoon. Käytimme korrelaatioanalyysia selvittämään mitkä taustatekijät vaikuttavat saatuihin vastauksiin. Taustamuuttujien vaikutusta vastauksiin tarkasteltiin Insight Webropol työkalun avulla. Kyselyn tulosten analysoinnissa seuloimme iän, sukupuolen ja työalan vaikutuksen vastauksiin. P-arvon ollessa kyselyssä alle 0,05, voitiin se katsoa tilastollisesti merkittäväksi. Nostimme tuloksissa esille kysymykset, joissa korrelaatio oli kyselyn perusteella huomattava. Tutkimustuloksissa esittämämme taustamuuttujien vaikutukset olivat välillä 0–0,002. Tämä tutkimustulos oli niin merkittävä, ettei se ole voinut syntyä sattumalta.

Avointen kysymysten analyysimenetelmänä käytimme aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Tämän avulla pyrimme selittämään kyselyn vastauksia laajemmin. Seitamaan-Hakkaraisen mukaan sisällönanalyysin tarkoituksena on analysoida kielellistä aineistoa erilaisten luokittelujen avulla. Ensimmäinen vaihe saadun aineiston analysoinnissa on redusointi. Vastauksista selvitetään olennaiset merkitykset ja pelkistettiin ne lyhyempään muotoon. (Seitamaa-Hakkarainen, i.a.) Text Minding-työkalun avulla saatuja vastauksia pystyttiin tiivistämään, vertailemaan ja tuloksia pystyttiin havainnollistamaan sanapilvien- ja karttojen avulla.

(Webropol, i.a.) Luokittelurunko luotiin aineiston sisällön merkityksen mukaan. Tämän jälkeen pystyttiin tulkitsemaan saatua tietoa ja tekemään johtopäätöksiä.

7 KYSELYN TULOKSET

Kyselyssä tarkasteltiin vastaajien omia arvoja, jotka voivat vaikuttaa seksuaaliväkivallan havaitsemiseen tai siihen, kuinka tilanteessa reagoi. Ymmärtääksemme paremmin tutkittavaa aihetta on tärkeää tarkastella, kuinka vaikeaksi vastaajat kokevat esimerkiksi seksuaalisuudesta puhumisen tai erilaisten arvojen kohtaamisen. Vastausten perusteella suurin osa vastaajista ei kokenut seksuaalisuudesta puhumista lapsille kiusallisena. Vain pieni osa vastaajista koki hyvin haastavaksi kohdata erilaisia seksuaalisia arvoja. Valtaosa vastaajista koki ymmärtävänsä ja kunnioittavansa sukupuolen moninaisuutta ja vastaajien suhtautuminen seksuaalivähemmistöihin on vastausten perusteella luontevaa. Yli puolet vastaajista oli täysin eri mieltä väittämästä ”koen haasteelliseksi asettaa lapsille rajoja koskien seksuaalissävyytteisiä puheita tai miten toista saa koskea toista” (kuvio 4).

Kuvio 4. Vastaajien suhde seksuaalisuuteen

Viimeisessä kohdassa vastaaja sai avoimessa kysymyksessä kertoa, miksi kokee rajojen asettamisen vaikeaksi. Yleisimmiksi syiksi mainittiin nuorten erilaiset puhutavat verrattuna vastaajan omaan nuoruuteen ja osa vastaajista näki alatyyliset ilmaisut (homottelu ja huorittelu) osaksi nykynuorten puhetyyliä. Vastauksissa kerrottiin, että keskustelussa tulisi huomioida ihmisten erilaiset rajat ilman, että keskustelusta tekee häpeällistä. Avoimeen kysymykseen vastanneiden mukaan rajojen asettaminen voi olla mahdotonta, koska seksuaalissävyytteistä puhetta ja käyttäytymistä on lasten keskuudessa paljon.

7.1 Koulutus ja työyhteisö

Tutkimuksemme yksi tarkoituksista oli tarkastella kokevatko seurakunnan työntekijät koulutuksensa riittäväksi koskien seksuaaliväkivallan havaitsemis- ja puutumisvalmiuksia. Lisäksi osiossa mitattiin työyhteisön toimintamalleja ja keskustelumahdollisuutta aiheesta. Kyselyn perusteella suurimmalla osalla vastanneista

vaikutti olevan tieto koskien ilmoitusvelvollisuutta, mutta muilta osin vastaukset jakaantuivat paljon. Suurin osa vastaajista koki koulutuksensa riittämättömäksi koskien tietoa seksuaaliväkivallan eri muodoista. Lähes puolet vastaajista oli täysin tai jokseenkin eri mieltä väittämän kanssa, jossa kysyttiin perehtymisestä Turvallinen seurakunta ohjeistuksen kohtaan ”seksuaalinen turvallisuus” (kuvio 5.)

Suurin osa vastaajista koki perehdytyksensä työpaikallaan riittämättömäksi koskien toimintaohjeita, jos työntekijä epäilee lapseen kohdistuvan seksuaaliväkivaltaa. Vastaajista yhteensä 79 % oli täysin tai jokseenkin eri mieltä väittämän kanssa, että työpaikalla olisi laadittu selkeä toimintamalli siitä kuinka toimitaan ja kenellä on ilmoitusvastuu seksuaaliväkivaltaa epäiltäessä. Yli puolet vastaajista koki seksuaalisuuden eri teemoista puhumisen soveliaaksi omassa työyhteisössään. Noin viidesosa vastaajista koki, että aihe on työyhteisössä jokseenkin tai täysin vaiettu aihe (kuvio 5.)

Kuvio 5. Vastaajien ammatillinen osaaminen

Lähes puolet vastaajista kertoi käyvänsä lasten kanssa läpi rajoja leirien tai toiminnan alussa, kuten miten saa koskea toista tai puhua toiselle. Lähes saman verran työntekijöistä oli käynyt näitä asioita läpi isosten tai apuohjaajien kanssa. Työntekijöistä 22,7 % kertoi ohjeistaneensa rajoja vapaaehtoisille aina tai usein toiminnan tai leirien alkaessa. Vastanneista alle viisi prosenttia vastasi käsitelleensä turvataitoja ala-aste ikäisten lasten kanssa. Suurin osa kertoi asian tulleen ajankohtaiseksi lapsen epäsovivan käytöksen myötä. Vastaajista osa oli keskustellut asiasta lapsen perheenjäsenten kanssa. Turvataidoista on puhuttu myös ryhmäytymisen tai leiritoiminnan yhteydessä. Työntekijöiden oppilaitostyön

myötä vastauksissa nousivat esille tunne- ja vuorovaikutustaito tunnit ja k-12 tunnit, joissa turvataitoja oli käsitelty. Vastaajista 68,3 % ei ollut koskaan työssään käynyt läpi turvataitoja yläasteikäisten kanssa. Yleisimmin turvataitojen käsittely tuli ajankohtaiseksi oppilaitostyön yhteydessä kuten koulun päihdepäivässä, ryhmäytymisissä, seiskapäivän tunneilla ja muilla oppilaitoskäynneillä. Työntekijät kertoivat, että oppilaitosyhteistyötä ja niiden yhteydessä käytäviä turvataitoja käytiin läpi ainoastaan koulun pyynnöstä. Yksittäiset vastaajat kertoivat keskustelleensa turvataidoista yläkouluikäisen perheenjäsenen kanssa.

Yleensä turvataidoista keskustelu tulee ajankohtaiseksi viimeistään rippikouluikässä. Lähes puolet vastanneista oli jossain määrin keskustellut turvataidoista rippikoululaisten kanssa. Vastausten perusteella yleisiä olivat rakkaus ja seksuaalisuus tunnit. Tunneilla käsiteltyjä aiheita olivat turvataidot osana tervettä seksuaalisuutta, jokaisen omat rajat ja toisten rajojen kunnioittaminen ja turvallinen some-käyttäytyminen. Osa vastaajista näki rippileirin säännöt, kuten ohjeet toisen koskemisesta tai huoneeseen menemisestä osana turvataitoja. Turvataitoja on käsitelty vastaajien mukaan osana turvallisuusohjeistusta ja osa työntekijöistä kertoi, että turvallisuusohjeistus on toimitettu paperisena versiona koteihin. Tulee kuitenkin huomioida, että 56,5 % vastanneista, ei ollut käsitellyt turvataitoja myöskään rippikoululaisten kanssa.

Kyselyyn vastanneista 51,2 % kertoi joskus kohdanneensa lasten kanssa tilanteita, jossa ei ole tiennyt kuinka reagoida. Alle viisi prosenttia vastaajista koki kohtaavansa tällaisia tilanteita usein tai aina. Työntekijät kertovat yleisimmin puuttuneensa häirintätapauksiin kieltämällä tai huomauttamalla, että käytös tai puhe ei ole soveliasta. Useat vastaajista mainitsivat keskustelleensa tekijän kanssa ja esimerkiksi kerrottu, miksi kyseisiä nimityksiä ei tulisi käyttää toisesta. Fyysisessä rajojen rikkomisessa tekijälle on kerrottu jokaisen henkilön ruumiillisesta koskemattomuudesta tai mietitty yhdessä, mikä on soveliasta kosketta- mista. Vastauksissa kerrottiin lisäksi yhteisestä sääntöjen kertaamisesta. Tilanteiden sattuessa, hyvä huomio oli sopia työnjaosta työtoverin kanssa, ettei seksuaaliväkivallan kohteeksi joutunut jää tilanteessa yksin. Muutamissa vastauksissa mainittiin puheeksiottaminen esimiehen ja ylempien vastuunkantajien kanssa. Yksittäiset vastaajat kertoivat keskustelleensa vanhempien kanssa

asiasta tai auttaneensa seksuaaliväkivallan kohteeksi joutunutta jatkoavun saamisessa.

Vastanneista 95,3 % ei ollut koskaan joutunut tilanteeseen, jossa olisi epäillyt lapsen joutuneen seksuaaliväkivallan uhriksi, mutta päättänyt olla viemättä asiaa eteenpäin. On positiivista huomata, että vastaajat ovat kokeneet puuttuneensa asiaan epäilyksen herätessä. Hyvin pieni osa vastanneista on kuitenkin joskus joutunut tilanteeseen, jossa epäily on noussut, mutta työntekijä on syystä tai toisesta päättänyt olla ilmoittamatta asiasta. Syiksi esimerkiksi nimettiin, että asian oli ymmärtänyt vasta pitkän ajan jälkeen. Työntekijä oli ajatellut seuraavansa vielä tilannetta, jonka vuoksi ei ollut vienyt asiaa eteenpäin. Esille nostettiin epäilyksen tulleen huhupuheiden kautta tai työntekijällä oli epäily siitä, että asianomainen oli liioitellut tilannetta, jonka vuoksi oli päättänyt olla viemättä asiaa eteenpäin. Joissakin tapauksissa vastaaja oli keskustellut asiaan liittymättömän henkilön kanssa, jonka myötä oli vahvistunut ajatus siitä, ettei asiaa ole tarpeen viedä eteenpäin. Vastausten myötä ilmi nousi lisäksi näkemys, ettei asioita ehdi viemään eteenpäin, koska tilanteita on niin paljon.

7.2 Työntekijöiden koulutuksen ja ohjeistuksen tarve

Kyselyssä työntekijöiltä kysyttiin, heidän kokemuksiaan siitä, tarvitsisivatko he lisää koulutusta tai ohjeistusta työpaikallaan seksuaalisuudesta puhumiseen. Esimerkkinä koulutuksesta oli seksuaalikasvatus ja turvataidot. Työntekijät saivat halutessaan kertoa, millaista lisäkoulutusta he kaipaisivat. Avoimeen kysymykseen vastasi kaikista vastaajista 58, joista 82,76 % koki tarvitsevansa lisää koulutusta ja ohjeistusta. Vastausten perusteella päivitystä tältä osa-alueelta tarvittiin samalla tavalla, kuin muihinkin työssä tarvittaviin taitoihin ja toimintaohjeisiin. Suuri osa vastaajista näki, että perusteet asiasta olisi hyvä käydä läpi, sillä koko työyhteisön olisi hyvä päivittää tietojansa ja saada yhteinen ymmärrys työyhteisöön.

Työntekijät nostivat vastauksissaan esille tarpeen saada selkeää ohjeistusta ja lisäkoulutusta etenkin turvataidoista. Useat kokivat tietämyksensä riittämättömäksi koskien seksuaaliväkivallan ajankohtaisia muutoksia, esimerkiksi verkossa tapahtuvien muotojen kohdalla. Kaivattiin konkreettisia malleja seksuaalikasvatuksesta ja millaisissa tilanteissa sitä olisi mahdollista toteuttaa. Vastauksissa korostettiin käytännönläheisten ohjeiden tarvetta seksuaalisuudesta puhumiseen. Toivottiin lisäksi vinkkejä, kuinka huomioida sanavalinnoilla ihmisten moninaisuus tai kuinka reagoida vaikeisiin kysymyksiin. Useiden vastausten perusteella koulutuksessa tulisi olla koko työyhteisö paikalla ja kouluttajina voisivat olla lastensuojelun ammattilaiset ja poliisi. Työntekijöiden vastauksissa nousivat esille erityisesti seuraavat ohjeistuksen ja lisäkoulutuksen tarpeet:

- Kuinka seksuaaliväkivallan voi tunnistaa
- Lähestymistapa
- Puheeksiottaminen
- Selkeä toimintatapa asian eteenpäin viemiseen
- Avun piiriin ohjaaminen

Vastausten perusteella koettiin, että vaikenemisen kulttuuri vaikeista asioista estää avoimen keskustelun aiheesta. Seksuaalisuuden itsessään ei nähty olevan seurakuntayhteisössä vaiettu aihe, vaan sen moninaisuus tai työntekijöiden eriävät ajatukset. Vakaumuksen ja näkemyserojen vuoksi keskustelu aiheesta nähtiin osin haastavaksi, joka vaikeuttaa tilanteisiin puuttumista. Työyhteisössä muiden työntekijöiden tuki on tärkeää. Työntekijälle kohdattavat tilanteet voivat olla vaikeita, kun tulee pohtia, minkälaiset tilanteet vaativat puuttumista ja mihin saakka tilanteen etenemistä voi seurata. Lapsi ei välttämättä kaveriporukassakaan uskalla sanoa, että hänen rajansa ylitetään. Esille nousi pohdintoja siitä, miten tilanteissa voi tukea lasta nolaamatta tai vetämättä huomiota tiettyyn ihmiseen.

Osa vastaajista kertoi seurakunnassaan olevan toimintamallin, jonka oletetaan olevan kaikkien tiedossa. Tämän vuoksi asiasta ei välttämättä erikseen puhuta. Näin ei kuitenkaan aina ole, eikä työntekijä välttämättä rohkene pyytää lisäohjeistusta asiasta. On huolestuttavaa, että vastanneista jotkut kokivat, että eivät ole

saaneet aiheen tiimoilta minkäänlaista koulutusta. Vastauksissa kerrottiin, että jos onkin työssään kohdannut tapauksia, ei ole osannut tunnistaa niihin viittaavia merkkejä. Useissa vastauksissa kerrottiin, kuinka johdon tulisi olla samoilla linjoilla siitä, että huoli lapsesta riittää ilmoituksen tekemiseen. Työyhteisöön kaivattiin selkeää ohjeistusta, esimiehen tukea asioiden eteenpäin viemiseen ja rohkaisua asiasta puhumiseen.

Useissa vastauksissa kaivattiin selkeitä, lyhyitä ja helposti saatavilla olevia toimintamalleja, joissa olisi viranomaisten yhteystiedot. Tarvetta nähtiin lisäksi konkreettiselle prosessikuvaukselle, jossa kerrottaisiin oikeudet ja velvollisuudet, kuka ilmoittaa, kenelle ilmoitetaan ja mitä ilmoituksesta seuraa. Vaikka suurin osa vastanneista koki tarvetta lisäkoulutukselle tai ohjeistukselle, kaikki vastaajista eivät kokeneet tätä tarpeelliseksi. Pieni osa vastaajista vastasi kysymykseen lyhyesti ei, mutta osa nosti esille kohtaavansa työssään niin harvoin lapsia, että eivät näe lisäkoulutusta asiasta tarpeelliseksi. Osa vastaajista kertoi hankkineensa oma-aloitteisesti asiasta lisätietoutta, jonka vuoksi ei koe tarvitsevansa lisää koulutusta.

7.3 Seurakuntaympäristössä havaitut tilanteet

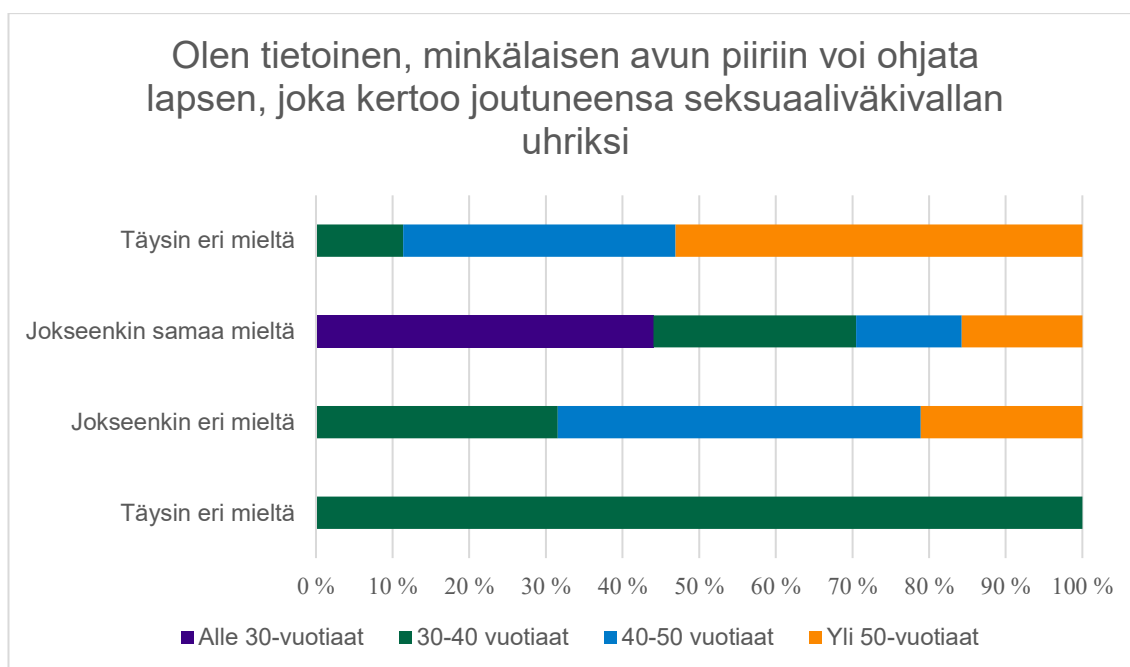
Kyselyssä vastaaja sai halutessaan kertoa, minkälaisia seksuaaliväkivaltaan liittyviä tilanteita on kohdannut, kuinka usein tai millainen tilanne on ollut. Osa vastaajista kertoi, ettei ole kohdannut minkäänlaisia tilanteita seksuaaliväkivaltaan liittyen. Vastauksista tuli ilmi, että usein työntekijät kohtaavat nuorten välistä seksuaalissävytteistä puhetta. Tämä koettiin osittain hieman haasteellisena, koska ei tiedetty, missä vaiheessa puhe ei enää ole soveliasta. Osassa vastauksista painotettiin kuitenkin nuorten epäsoveliaaseen puhetapaan napakasti puuttumista. Seksuaalista häirintää kerrottiin tapahtuvan niin nuorten tyttöjen, kuin poikienkin toimesta. Pieni osa vastaajista kertoi keskustelleensa lasten tai nuorten kanssa netissä tapahtuvasta häirinnästä. Kyselyssä tuli ilmi rippileirillä tapahtuvan seksuaalissävytteisen puheen ja nuorten keskinäisen ”kyhnäämisen” yleisyys. Tapauksissa työntekijän on vaikeaa tulkita, ovatko kaikki nuoret halukkaita olemaan lähekkäin, vai tapahtuuko jotain, mikä ei kaikista tunnu hyvältä.

Pienessä osassa vastauksia kerrottiin poikien välisestä seksuaalissävytteisestä toiminnasta, joka on hämmentänyt niin paljon työntekijää, ettei ole pystynyt tai osannut puuttua tilanteeseen välittömästi. Asia on vaivannut, mutta kuitenkin herätellyt pohtimaan aihetta.

Lisäksi tuli muutamia vastauksia, joissa työntekijä on tehnyt lastensuojeluilmoituksen kuulemastaan lapsen kokemasta seksuaaliväkivallasta ja ollut yhteydessä viranomaisiin ja muihin palveluihin. On tärkeää, että näitäkin vastauksia tuli, jotta tiedossa on oikeaoppinen puuttuminen kohdatessaan seksuaaliväkivaltaa kokenut lapsi. Useammissa vastauksissa työntekijät arvelivat, että ilmiö on yleisempi mitä heidän omat kokemuksensa antavat ymmärtää. Tämä antaa viitteitä siitä, että työntekijät tiedostavat seksuaaliväkivallan olevan usein piilorikollisuutta ja tulevan vain harvoin näkyvästi esille.

7.4 Taustamuuttujien vaikutus vastauksiin

Vastaajan ikä oli korrelaation selittävä tekijä voimakkaimmin kysymyksessä ”Koen, että työyhteisössämme ei ole soveliasta puhua seksuaalisuuteen liittyvistä teemoista” Täysin eri mieltä väittämän kanssa oli yli 50-vuotiaista 54,8 % nuoremilla ikäryhmillä prosentoin jätetty alle 25 %. Tuloksen perusteella on pääteltävissä, että nuoremmat työntekijät kokevat voimakkaammin, että työyhteisössä ei ole mahdollista puhua seksuaalisuudesta, kuin ikääntyneemmät työntekijät. Seuraavaksi suurin ero iän ollessa selittävä tekijä, oli kysymyksessä ”Ajattelen, että seksuaalikasvatus on vanhempien ja koulun tehtävä, eikä ole seurakunnan vastuulla puuttua siihen”. Kukaan vastanneista, ei ollut täysin väittämän kanssa samoilla linjoilla. Mitä iäkkäämmästä vastaajasta oli kyse, sitä todennäköisempää oli, että hän oli täysin tai jokseenkin eri mieltä väittämän kanssa, josta voi päätellä, että vastuu seksuaalikasvatuksesta koettiin etenkin yli 40-vuotiaiden vastaajien näkemyksen mukaan myös seurakunnan työntekijän vastuuksi kodin ja koulun ohessa. Ikä oli selittävä tekijä kysyttäessä, kokeeko vastaaja olevansa tietoinen minkälaisen avun piiriin voi ohjata lapsen, joka kertoo joutuneensa seksuaaliväkivallan uhriksi (kuvio 6).

Kuvio 6. Kyselyyn vastaajien tietoisuus avun piiriin ohjaamisesta

Sukupuolen tuomat erot olivat merkittävimpiä kysymyksissä ”Olen koulutukseni myötä saanut riittävän tiedon lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan eri muodoista”. Naisista 26,1 % oli täysin eri mieltä väittämän kanssa, miehistä ei yksikään. Vain 4,3 % naisista koki koulutuksensa täysin riittäväksi miehillä luvun ollessa 12 %. Seuraavaksi suurin korrelaatio, oli kysymyksessä ”Minulle on luontevaa vastata lasten seksuaalisuutta koskeviin kysymyksiin”. Miehistä täysin tai jokseenkin eri mieltä väittämän kanssa oli 48 % naisilla vastaavan luvun ollessa 15,9 %. Kaikkia vastausvaihtoehtoja tarkasteltaessa on havaittavissa, että naiset kokevat seksuaalisuudesta puhumisen huomattavasti helpommaksi. Kolmas kysymys, jossa sukupuoli oli selvittävänä tekijänä vastauksissa, oli ”Hyväksyn kohtaamisissa sukupuolen moninaisuuden ja kunnioitan sitä”. Naisista väittämän kanssa oli täysin samaa mieltä 66,7 % miehillä luvun jäädessä 40 %. Täysin eri mieltä oli naisista 1,4 %, kun taas miehistä 8 % ei kokenut pystyvänsä hyväksymään ja kunnioittamaan sukupuolen moninaisuutta.

Työalan vaikutus oli suhteellisen pieni vastauksiin. Vaikutus tutkimustulokseen oli merkittävä vain kysymyksessä ”Olen epäillyt lapsen joutuneen seksuaaliväkivallan uhriksi, mutta en ole vienyt asiaa eteenpäin”. Suurin osa vastaajista ei ole koskaan joutunut vastaavaan tilanteeseen. Kouluikäisten 7–13-vuotiaiden lasten

parissa työskentelevistä 14,3 % kertoi joutuneensa joskus edellä kuvattuun tilanteeseen, nuorisotyöntekijöistä 11,1 % ja diakoniatyöntekijöistä 10 %. ”Useat työalat” tai ”muu” kohdan valinneet eivät olleet kokemuksiensa mukaan koskaan joutunut tilanteeseen, jossa olisi epäilty lapseen kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa, mutta jättänyt toimimatta. Tämä voi myös kertoa siitä, että he eivät koe työsään kohdanneensa puuttumista vaativaa seksuaaliväkivaltaa.

8 EETTISET LÄHTÖKOHDAT JA LUOTETTAVUUS

Tutkimustyön eettisyyttä ja luotettavuutta tarkasteltaessa huolellisuus ja rehellisyys ovat merkittävässä roolissa. Tutkimusta tehdessämme, olemme pyrkineet huomioimaan ohjeistukset hyvästä tieteellisestä käytännöstä. Ohjeistuksen mukaan työssä tulee käyttää virallisia lähteitä ja esittää tarkasteltavat asiat totuudenmukaisesti. Tutkimusluvan tarpeen arviointi tulee tehdä huolellisesti (Tutkimuseettinen neuvottelukunta TENK, 2021). Lisäksi opinnäytetyömme kohdalla, tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa merkittävästi toteutettavan kyselyn selkeys. Tämä oli tärkeää ottaa huomioon kyselyn kysymystenasettelussa. Näin pystyimme välttämään tutkimustulosten vääristymisen väärin ymmärrysten vuoksi. Tämän vuoksi kyselyä käytiin useaan otteeseen läpi yhteistyötahojen kanssa ja testattiin pilotti versiota seurakunnan työntekijöillä.

Kyselyyn vastaaminen oli vapaaehtoista ja vastaajille kerrottiin mihin tuloksia käytetään ja ketkä tietoja käsittelevät. Vastaajan oli mahdollista vastata valmiisiin vastausvaihtoehtoihin tai halutessaan laajemmin avokysymysten avulla. Kyselyyn vastattiin anonymisti vastaajien yksityisyyden takaamiseksi ja tästä kerrottiin saatekirjeen yhteydessä. Emme kysyneet vastaajan nimeä, työskentely seurakuntaa, vakaumusta tai vastaajan seksuaalisuutta. Tämä toisaalta saattoi kaivata taustavaikuttajien ymmärtämistä, mutta näimme tämän välttämättömäksi tutkimuseettisyyden vuoksi. Haastatteleamalla työntekijöitä, olisimme voineet mahdollisesti saada yksityiskohtaisempaa tietoa seurakuntien ammattilaisilta,

mutta vaarana oli, että osallistujia määrä olisi jäänyt liian pieneksi. Koimme, että työntekijän voi olla vaikea keskustella aiheesta avoimesti ilman anonymiteettiä. Lisäksi oli tärkeää turvata heidän asiakkaidensa yksityisyys.

Tutkijan ei ole mahdollista tietää, minkälainen ymmärrys vastaajalla on aiheen tutkittavan aiheen suhteen, miten tosissaan vastaajat suhtautuvat kyselyyn tai ovatko he pyrkineet vastaamaan huolellisesti ja totuudenmukaisesti (Hirsjärvi ym. 2009, s. 195). Tämä oli tärkeää huomioida myös kyselyssämme, ja tämän vuoksi näimme tärkeäksi kyselyn alustuksessa avata joitakin kyselyssä käytettäviä termejä. Vaikka kysymyksissä ei pyritty millään tavalla ohjailemaan vastaajaa, tulee huomioida, että vastaaja voi pyrkiä antamaan vastauksia, joita pitää yleisesti hyväksyttävänä. On siis tiedostettava riski, että vastauksiin vaikuttavat oletetut yhteiskunnan ja yhteisön odotukset. Toisin kuin haastattelussa, tutkimuksen tekijällä ei ole mahdollista antaa lisäohjeistusta tai selvennystä, joten väärinymmärrysten riski on syytä tiedostaa.

Muokkauksia tai lisäohjeistuksia kyselyyn oli mahdollista lisätä vastausten perusteella. Kyselyssä oli tarkoitus, että vastaaja vastaa omaa tilannettaan vastaaviin kysymyksiin. Esimerkiksi jos henkilö ei työskentele rippikoulutoiminnassa, hänen ei tarvinnut vastata tätä koskeviin kysymyksiin, jotta saisimme luotettavaa tietoa kokonaistilanteesta. Kyselyn toteutuksen alkuvaiheessa saimme vastaajalta palautetta, että kysely on tältä osin harhaanjohtava. Epäselvyys johtui kyselyn toteuttajien virheestä, ja lisäsimme erikseen huomautuksen, että vastaajan on mahdollista ohittaa kysymykset, jotka eivät koske häntä.

Tutkimusaiheen ollessa hyvin arka, asian käsittelyyn liittyy paljon huomioitavia näkökulmia liittyen työssä käsiteltävän tiedon, kuin myös tutkimustulosten esittämiseen. Kyselyn koskiessa vain Lapuan hiippakunnan alueen työntekijöitä, ei voida yleistää tutkimustuloksia koskemaan laajempaa ihmisryhmää, sillä on mahdollista, että koulutuksessa ja esiintyvyydessä on paikkakunta ja hiippakuntakohtaisia eroja. Kuitenkin reliabiliteettia arvioidessa, voidaan todeta, että tutkimustuloksia ei voida pitää sattumanvaraisina vastaajien otoksen ollessa edustava ja työntekijöiden antaessa samansuuntaisia vastauksia. Tutkimuksen myötä havainnollistui koulutustarpeen ja työyhteisön toimintaohjeiden suhteen tuloksia,

joita voidaan pitää merkittävinä. Joissakin tapauksissa voi olla tärkeää tuoda esille myös vähemmän esillä olleita näkökulmia tietoisuuden lisäämiseksi. Tutkimustulosten analysoinnissa oli tärkeää pyrkiä välttämään ennako-oletuksien vaikutus tulosten raportointiin. On myös huomioitavaa, että tuotoksemme saattaa vaikuttaa siihen, millä tavoin lukija voi nähdä evankelisluterilaisen kirkon kannan, joten ilmaisuissa on syytä olla erittäin huolellinen, jotta lukija ei saa väärää käsitystä. Tavoitteena on kuitenkin antaa realistinen kuva aiheesta, siihen liittyvistä haasteista ja toimintatavoista, ilman mahdollisuutta väriin tulkintoihin.

Olisimme halunneet saada kuulla opinnäytetyössämme myös seurakunnan toiminnassa mukana olevia lapsia, mutta koimme tähän liittyvän liikaa eettisiä haasteita. Esimerkiksi haasteena olisi ollut saada huoltajien suostumus kyselyyn. Suurin syy lapsiin ja nuoriin koskevan kyselyn jättämiseen oli kuitenkin se, että emme halua avata lasten mahdollisia haavoja ja jättää reagoimatta niihin. Tutkimusta tehdessä meillä ei olisi resursseja reagoida mahdollisiin huolestuttaviin vastauksiin. Lapsen kertoessa kokemuksiaan, mutta kenenkään puuttumatta asiaan, pahimmillaan se voisi vaikuttaa negatiivisesti lapseen. Puuttumatta jättämisen seurauksena on mahdollista, että lapsi ei enää rohkene puhua asiasta tai pyytää apua aikuiselta. Tämän vuoksi näimme tärkeäksi keskittyä työntekijöiden ammatilliseen osaamiseen ja mahdollisten koulutustarpeiden esille nostamiseen.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Suurin osa vastaajista näki aiheen tutkimisen tarpeellisena ja antoi aiheesta positiivista palautetta. Kyselyn myötä saadut tulokset vastaavat selkeästi tutkimuskysymyksiin. Tuloksista saa käsityksen minkälaisina työntekijät kokevat valmiutensa kohdata lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa. Lisäksi tuloksissa on kerrottu kuvauksia työntekijöiden kohtaamista tilanteista. Yleisesti työntekijät eivät kokeneet seksuaalisuudesta puhumista tai lasten kysymyksiin vastaamista haastavana. Tämä voi luoda turvallisen ja luottamusta herättävän keskusteluympäristön lapsille. Kuitenkin selvisi, että suuri osa vastaajista ei ollut puhunut aiheesta

oma-aloitteisesti lasten kanssa. Tilanteet olivat syntyneet lapsen epäsopivan käytöksen myötä tai esimerkiksi koulun toiveesta. Tutkimuksen tulokset voivat kannustaa työntekijöitä ottamaan teemoja esille lasten ja nuorten kanssa oma-aloitteisesti sekä innostaa perehtymään ikätasoiseen materiaaliin turvataidoista sekä seksuaali-, ja mediakasvatuksesta. Työntekijät kertoivat kohtaavansa työssään harvoin esimerkiksi seksuaaliseen hyväksikäyttöön viittaavia tilanteita, mutta tiedostavat että lapsiin kohdistuva seksuaaliväkivalta on varmasti heidän havaintojaan yleisempää.

Raportissa on esitetty tutkimuksen vastauksissa ilmenneet lisäohjeistus- ja koulutustarpeet sekä esimerkkejä niiden sisällöstä. Tutkimuksemme myötä selvisi, että vastaajat kokevat tarvitsevansa päivitystä seksuaaliväkivaltaan liittyviin tietoihinsa. Vaikka seksuaaliväkivalta saatetaan ajatella fyysiseksi seksuaaliseksi hyväksikäytöksi, ei tulisi vähätellä verkossa tapahtuvan seksuaaliväkivallan vaikutuksia lapseen. Poliisin tiedoksiantojen ja muiden raportin alkuluvuissa esitettyjen seikkojen myötä on selvää, että seksuaaliväkivalta on viime vuosina siirtynyt yhä enemmän verkkoon, mutta se saattaa johtaa myös fyysiseen kanssakäymiseen. Seksuaaliväkivalta ei välttämättä ole yleistynyt, mutta sen muodot ovat muuttuneet ja avoimempi puhe asiasta voi madaltaa ilmoittamiskynnystä. Kuitenkin todella pieni määrä tapauksista tulee edelleen poliisin tietoon. On tärkeää, että lapsilla olisi ympärillään mahdollisimman paljon luotettavia aikuisia, joilta olisi mahdollista saada oikeaa tietoa asiasta ja keinoja tapauksien ennaltaehkäisyyn. Kuten Maailman terveysjärjestö (WHO), Euroopan aluetoimisto ja BZgA (2010) ovat ohjeistaneet, seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisyssä eri tahojen yhteistyön merkitys on suuri. Seurakuntien olisi tärkeää tehdä tiivistä yhteistyötä lasten elämään liittyvien eri tahojen, kuten koulun kanssa.

Tutkimuksen perusteella monet työntekijät kokivat tarvitsevansa aiheesta lisäkoulutusta ja selkeämmät toimintaohjeet työyhteisönsä. Suurella osalla työntekijöistä oli kokemus, että työyhteisössä ei ole toimintaohjeita saatavilla. On huomionarvoista, että varsin suuri osa työntekijöistä ei ollut perehtynyt Turvallinen seurakunta- ohjeistukseen tai sen olemassaolo ei ollut kaikkien tiedossa. Ohjeistus voisi toimia monessa tapauksessa tukena seksuaaliväkivallan havaitsemisessa ja siihen puuttumisessa. Tämän myötä heräsi kysymys, onko tieto

konkreettisesti saatavilla seurakunnissa. Tiedon ja myös koulutuksen hankkiminen vaikuttaisi jäävän usein työntekijän omalle vastuulle, yhteisten toimintaohjeiden ja koulutuksen puuttuessa.

Vastausten perusteella työntekijät saattavat kokea oman moraalinsa ja työetiikkansa poikkeavan johtoportaan annetuista ohjeista. Tämän vuoksi työntekijä voi kokea, ettei hänen huoltaan oteta todesta. Vastauksissa nousi esille koko työyhteisöä koskevien linjausten vetäminen, jotta kaikille tulisi yhteinen ymmärrys matalasta puuttumis- ja ilmoittamiskynnyksestä. Kyselyn vastauksista paljastui työntekijöiden epävarmuus puuttumisesta ja vuosia sitten tapahtuneiden asioiden pohtiminen. Nuorten välistä seksuaaliväkivaltaa on välillä haasteellista havaita, jonka vuoksi epävarmuus siihen puuttumisesta lisääntyy. On tärkeää, että työntekijät pystyisivät olemaan itseään kohtaan myös armollisia. Työntekijä saattaa joutua tilanteeseen, jossa ei osaa tai ehdi reagoida tai saattaa vasta pitkän ajan päästä ymmärtää, mitä oikeasti on tapahtunut. Mikäli tapahtuneet jäävät työntekijää vaivaamaan, on tärkeää, että tähän saa työyhteisöstä keskustelutukea tai voi purkaa tapahtumia esimerkiksi työnohjauksessa.

Yksittäisissä vastauksissa painotettiin, että aihe tulisi jättää lastensuojeluviranomaisten ja poliisin hoidettavaksi ja seurakunnan työntekijöiden vastuulla ei olisi puuttua asiaan. Näiden vastausten perusteella tutkimus myös nähtiin negatiivisena, sillä vastaajien mielestä aiheesta ei tulisi puhua. On kuitenkin huomioon otettavaa, että näiden vastaajien osuus oli hyvin pieni verrattuna vastakkaiseen palautteeseen. Lisäksi vastauksissa kerrottiin, kuinka yläkouluikäisillä on tapana syyttää lapsuudenaikaisesta hyväksikäytöstä, eivätkä he ymmärrä väärin syytösten seurauksia. Seurakunnan ammattilaisen olisi tärkeää lähtökohtaisesti kuunnella lasta ja ottaa hänet todesta. Vastauksista ei voi päätellä, ovatko syytökset todettu vääriksi, vai onko tämä henkilöiden oma näkemys. On tärkeää huomioida, että väärin syytösten todentaminen on haasteellista ja vaatii laajaa selvitystyötä lastensuojelun ja poliisivoimien ammattilaisilta. Lastensuojelulain (417/2007) uudistuksen yksi tarkoituksista oli korostaa, että eteenpäin ilmoitukseen riittää pelkkä epäily ja selvitys vastuu asiasta on lastensuojeluviranomaisella poliisilla, ei huolen ilmoittajalla.

Useissa vastauksissa kerrottiin rippikouluissa tapahtuvista niin sanotuista rajatapauksista. Tämä on ymmärrettävää, sillä rippikouluissa kokoontuu suuri määrä nuoria. Usein tässä iässä seksuaalinen kiinnostus herää ja nuori alkaa etsimään omaa seksuaalista identiteettiään, joka voi näkyä provosoivana käyttäytymisenä tai seksuaalissävyytteisinä puheina (Mannerheimin lastensuojeluliitto, 2020). Tilanteet ovat työntekijöiden kannalta haastavia ja sen vuoksi olisi tärkeää tehdä lisätutkimusta rippikouluympäristössä. Olisi syytä tutkia, kokevatko nuoret siellä tapahtuvat seksuaalissävyytteiset puheet tai koskemisen häiritsevänä. Lisäksi olisi syytä tutkia, millaisena seurakunnan toiminnassa mukana olevat lapset ja nuoret kokevat luottamussuhteensa työntekijöihin. Useampi vastaajista kertoi asiakkaiden työntekijöihin kohdistamasta seksuaalisesta häirinnästä, lähinnä puheiden muodossa. Esille tuotiin naisia alentavaa sivuuttamista, puhetta tai ilmeilyä muiden työntekijöiden tai luottamushenkilöiden toimesta. Nämä vastaukset eivät olleet relevantteja meidän tutkimuksemme kannalta, mutta ovat silti tärkeitä huomioita, eikä niitä tulisi täysin sivuuttaa. Näihin aiheisiin liittyvät jatkotutkimukset olisivat tärkeitä ja tarpeellisia.

Kyselyllämme olemme saavuttaneet useita asetettuja tavoitteita. Tuloksissa käy selkeästi ilmi työntekijöiden kokemus osaamistasoistaan ja -puutteistaan. Aiempien tutkimusten puuttuessa tämä tutkimus on laajentanut huomattavasti ymmärrystä tutkittavasta aiheesta. Tutkimuksen myötä nousi esille, että työntekijät kokevat yhteisten yleisesti tiedossa olevien ohjeiden puuttuvan työyhteisöissään, mikä voi nostaa ilmoittamiskynnystä. Monet vastaajista kertoivat työntekijöiden erilaisista arvoista ja eriävistä näkemyksistä puuttumis- tai ilmoittamisherkkyuden suhteen. Tämän vuoksi olisi tärkeää tehdä yhteisiä linjauksia työyhteisöissä. Työntekijät kaipaisivat kaikille työntekijöille yhteistä koulutusta aiheesta, johon myös johtoporras osallistuisi. Tämän lisäksi selkeä prosessikuvaus ja toimintaohjeet koettiin hyödyllisiksi. Seurakunnat voivat hyötyä tutkimuksen tuloksista ja rakentaa niiden pohjalta omaan työyhteisöönsä toimivampaa toimintamallia. Tutkimuksen perusteella avoin keskustelu aiheesta, työntekijöiden kokemusten kuuleminen ja yhteisen ymmärryksen rakentaminen olisi aiheellista. Suuri osa vastanneista kertoi kyselyn herätelleen pohtimaan omia toimintatapojaan työssään.

Opinnäytetyömme välitetään julkaisun jälkeen Lapuan hiippakunnan seurakuntien työntekijöille. Tutkimustuloksista ei voi tehdä suoria johtopäätöksiä ja laajentaa tuloksia koskemaan koko evankelisluterilaisen seurakunnan työntekijöitä. Tämä tutkimusotos voi kuitenkin antaa viitteitä työntekijöiden ammatillisesta osaamisesta ja koulutustarpeista laajemmin. Olemme toimittaneet artikkelin alan ammattilehtiin, jotta tutkimustieto vastaanottaisi mahdollisimman suuren osan työntekijöistä. Näin ollen seurakuntien työntekijät ja päätöksiä tekevä henkilöstö pystyisivät hyödyntämään tutkimuksen tuloksia ja teoreettista tietoa työssään. Tämänkaltaista tutkimusta ei ole aiemmin toteutettu evankelisluterilaisissa seurakunnissa, joten seurakunnan ammattilaisten olisi tärkeää perehtyä tutkimustuloksiin. Tulokset voivat kannustaa työntekijöitä reflektoimaan omia ammatillisia valmiuksiaan ja tekemään muutosehdotuksia omassa työyhteisössään. Tämän lisäksi tutkimus mahdollistaa tietoisuuden lisääntymisen aiheesta ja työntekijän voi tutustua aiheeseen liittyviin materiaaleihin. Mikäli yksikin työntekijä rohkaistuu tutkimuksemme myötä nostamaan lasten kokemaa seksuaaliväkivaltaa esille, olemme onnistuneet tehtävässämme.

10 POHDINTA

Tutkitun tiedon valossa, on selvää, että lapsiin kohdistuva seksuaaliväkivalta on edelleen hyvin vaiettu ja vaikeaksi koettu aihe. Sen olemassaolo ja yleisyys olisi syytä tiedostaa. Aiheen ollessa arka, puheeksiottaminen lasten kanssa voi tuntua hyvin vaikealle ja saattaa olla helpompaa vain olla puuttumatta havaitsemiinsa tilanteisiin. Usein työntekijällä voi olla myös pelko turhan ilmoituksen tekemisestä. Kuitenkin asian esille nostamisella voi olla huomattava vaikutus lapsen elämään. Joskus voi olla tilanteita, että lapsi salaa toivoo, että joku kysyisi suoraan tai puuttuisi tilanteissa, jossa hän ei itse osaa tai uskalla sanoa vastaan.

Opinnäytetyön aihetta valitessamme tiesimme, että aihe ei ole helppo ja tutkimusprosessi tulee olemaan haastava. Aiheen ollessa tunteita herättävä, osasimme odottaa myös negatiivisia tunnereaktioita, mutta ne jäivät muutamia lukuun ottamatta suhteellisen vähäisiksi. Enemmänkin kyse on arvoristiriidoista. Pohtiessamme vastuukysymyksiä, nousi esille kuitenkin työetiikka ja moraali. Pohdimme millä perusteilla voidaan ulkoistaa vastuu ihmisen turvallisuudesta ja hyvinvoinnista. Etenkin kun kyseessä on lapsi, ei voida olettaa, että hänellä itsellään olisi valmiuksia tai uskallusta ilmoittaa asiasta eteenpäin. Olisi tärkeää, että lapsella olisi vanhempien lisäksi myös muita aikuisia, joille voi puhua ja kenellä olisi koulutuksensa puolesta edellytykset havaita lapsessa tapahtuvia huolestuttavia muutoksia. Syystä tai toisesta vanhemmille puhuminen voi joissakin tilanteissa tuntua vaikeammalle kuin ulkopuoliselle. Lapsi saattaa esimerkiksi pelätä vanhempiensa reaktiota. Toivomme, että tiedon lisääntymisen myötä myös aiheesta puhuminen helpottuu.

Opinnäytetyön tekeminen kasvatti ammatillista osaamistamme monilta osin. Webropol-kyselyn koostaminen ja kysymysten huolellinen muotoilu oli pitkäkestoinen prosessi. Hyödyimme yhteistyötahoilta ja kyselyn testaajilta saadusta palautteesta ja muutosehdotuksista. Tämä lisäsi ymmärrystä yhteistyöverkostojen tärkeydestä. Kyselyn tuloksien analysointi oli mielenkiintoista ja esille nousi todella tärkeitä huomioita seksuaaliväkivallan kohtaamisesta ja sen tuomista haasteista. Työntekijöiden työssään kohtaamat tilanteet ovat monesti vaikeita ja oikeita toimintatapoja voi olla vaikea löytää. Vastauksista välittyi kuitenkin aito halu kehittää osaamistaan ja toimia lasten parhaaksi. Etenkin vanhemmilla sukupolvilla voi olla suuria haasteita ymmärtää nykynuoria ja lapsia, esimerkiksi heidän puhetyyliään. Vastaajien ikäjakauma oli yllättävä suurimman vastaajajoukon koostuessa yli 50-vuotiaista. Voisi ajatella, että nuoremmalle väestölle aiheesta puhuminen olisi helpompaa ja he olisivat saattaneet olla aktiivisempia vastaamaan. Olisi saattanut luulla, että seksuaalisuudesta puhumista pidetään yli 50-vuotiaiden ikäryhmässä yleisesti vaikeampana. Toisaalta tulosta voi selittää myös Lapuan hiippakunnan seurakunnissa työskentelevien ikäjakauma, joten tästä ei voida vetää suoria johtopäätöksiä. Oli todella antoisaa kuulla vastausten myötä monipuolisesti eri ikää, sukupuolta kuin ammattinimikettäkin edustavia henkilöitä.

Kyselyn tuloksia koostaessa oli tärkeää, että pystyimme toimimaan ammattimaisesti ja tuomaan rehellisesti vastaukset julki. Omat arvomme eivät saaneet vaikuttaa tuloksien tulkintaan, jonka vuoksi pohdimme etukäteen tarkasti tuloksien kirjoittamista. Tämä lisäsi ammatillisuuttamme ja opimme suhtautumaan toisten mielipiteisiin neutraalisti, vaikka tämä olisi omien arvojen vastaista. Tärkeäksi muodostui tutkimusparin välinen kommunikaatio ja vaikeiden asioiden läpikäyminen. Oman ajatusmaailman reflektointi on tärkeää, jotta ei tiedostamattaan sulje silmiään asioilta, mitä ei halua tai mahdollisesti osaa kohdata. Tätä taitoa harjoitelimme erityisesti opinnäytetyön prosessin aikana.

Opinnäytetyömme on herättänyt keskustelua etenkin diakoniatyön harjoittelujemme aikana ja meitä on pyydetty kertomaan tutkimuksestamme erilaisissa tilaisuuksissa. Vaikka se on tuntunut osin haastavalta, olemme kokeneet tämän ammattiosaamistamme kehittäväksi. Tutkimustyömme myötä halusimme kirjoittaa aiheesta ja tutkimustuloksista artikkelin alan ammattilehtiin, jotta tieto saavutaisi mahdollisimman monen kirkonalan ammattilaisen.

Ennen tutkimustyön aloitusta tietämyksemme lapsiin kohdistuvasta seksuaaliväkivallasta oli suhteellisen hyvää ja totuudenmukaista. Aiheeseen syvällisesti perehtyminen lisäsi entisestään tietämystämme ja saimme paljon uusia näkökulmia lapsiin kohdistuvaan seksuaaliväkivaltaan ja sen tunnistamiseen. Opimme puhumaan aiheesta ammatillisemmin ja perustelemaan näkemyksiämme. Tutkimustyö oli meistä onnistunut ja tarpeellinen. Tulevina sosiaalialan ammattilaisina haluamme tarkkailla, millaista tietoa työyhteisöissä on seksuaaliväkivaltaan ja siihen puuttumiseen. Tämä tutkimustyö antoi tähän vahvat valmiudet ja pystymme puuttumaan työyhteisössä esille tuleviin epäkohtiin. Haluamme varmistaa, että mahdollisimman moni lapsi saisi turvallisen lapsuuden.

LÄHTEET

- Alava, H., Kela, A., Nikkanen, A., & Paloviita, P. (2020). *Diakoniabarometri 2020. Aina uuden edessä*. Kirkkohallitus. <https://julkaisut.evl.fi/catalog/Tutkimukset%20ja%20julkaisut/r/4254/viewmode=infoview/qsr=diakoniabarometri>
- Andell, M., Jalava, L., Kemppainen, K., Lajunen, K., Pakkanen, M., & Ylenius-Lehtonen, M. (2012). *Turvataitoja lapsille. Turvataitokasvatuksen oppimateriaali*. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Saatavilla 10.3.2022. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90799/URN_ISBN_978-952-245-796-7.pdf?sequence
- Brusila, P., Hyvärinen, S., & Sandberg, T. (2009). Nuorten seksuaalinen kaltoinkohtelu. Teoksessa P. Alkio (toim.), P. Brusila, S. Hyvärinen (toim.), M. Kallio, K. Porras, T. Sandberg. *Eikö se kuulu kenellekään? Rohkene kohdata seksuaalisesti kaltoinkohdeltu nuori*. (s. 29–34). Väestöliitto.
- Europol. (03.04.2020). *Catching the virus cybercrime, disinformation and the COVID-19 pandemic*. https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/catching_the_virus_cybercrime_disinformation_and_the_covid-19_pandemic_0.pdf
- Fagerlund, M., Peltola, M., Kääriäinen, J., Ellonen, N. & Sariola, H. (2014). *Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2013: Lapsiuhritutkimuksen tuloksia*. Poliisiammattikorkeakoulu.
- Gothóni, R., Helosvuori, R., Kuusimäki, K. & Puuska, K. (2012). *Kantakaa toistenne kuormia: Diakoniatyön perusteet ja käytäntö*. Kirjapaja.
- Granskog P., Haanpää, S., Järvinen, J., Lahtinen, M., Laitinen, K. & Turunen-Zwinger, S. (2020). *Opas seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi kouluissa ja oppilaitoksissa*. Opetushallitus.
- Greijer, S. & Doek J. (2016). *Terminology Guidelines for the Protection of Children from Sexual Exploitation and Sexual Abuse*. <https://www.unicef.org/media/66731/file/Terminology-guidelines.pdf>
- Heikkilä, T. (2014). *Tilastollinen tutkimus* (9. uud. p.). Edita.

- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2009). *Tutki ja kirjoita* (15. uud. p.). Tammi.
- Humppi, S. & Ellonen, N. (2010). *Lapsiin kohdistuva väkivalta ja hyväksikäyttö: Tapausten tunnistaminen, rikosprosessi ja viranomaisten yhteistyö*. Poliisiammattikorkeakoulu.
- Hurtig, J. (2012). Salaisuuden synty, ylläpitäminen ja purkaminen. Teoksessa V. Kuusikallio, & K. Kuusikallio. *Hyväksikäytetyt: Selviytyjät kertovat*. (s. 214–246). Minerva.
- Juusola, A., Karhu, E., Sillfors, P., Simola, T. & Tasa, J. (2021). *Grooming lasten silmin -selvitys 11–17-vuotiaiden lasten ja nuorten kokemasta groomingista netissä*. Pelastakaa Lapset ry. https://pelastakaalapset.s3.eu-west-1.amazonaws.com/main/2021/05/06153034/grooming_lasten_silmin_2021.pdf
- Kallio, M. (2009). Työntekijän tunteet ja jaksaminen & Seksuaalisen kaltoinkohdeltelun ennaltaehkäisy. Teoksessa P. Alkio (toim.), P. Brusila, S. Hyvärinen (toim.), M. Kallio, K. Porras, T. Sandberg. *Eikö se kuulu kenellekään? Rohkene kohdata seksuaalisesti kaltoinkohdeltu nuori*. (s. 116–125, 126–144). Väestöliitto.
- Kallio, M. (2015). *Oon siellä jossain mun*. Seksuaalisesta väkivallasta toipuminen. Väestöliiton Familia Oy. http://vaestoliitto-fi.directo.fi/@Bin/dbcc3aedbb7cc8d290dd40825c1e5fa2/1643714122/application/pdf/4946622/Oon_siella%25cc%2588_jossain_mun_Final_low.pdf
- Kirkkohallitus (2019). *Turvallinen Seurakunta-ohjeistus*. Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 79. <https://evl.fi/documents/1327140/39461555/Turvallinen+seurakunta+ohjeistus.pdf/d7914fda-53ac-7c79-a85f-c7d6768c7776?t=1554885485000>
- Kähkönen, P. & Pulkkinen, T. (2012). Miten kirkko voi auttaa. Teoksessa V. Kuusikallio, & K. Kuusikallio. *Hyväksikäytetyt: Selviytyjät kertovat*. (s. 247–254). Minerva.
- L 39/1889. Rikoslaki 19.12.1889/39. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>

- L 1054/1993 Kirkkolaki 26.11.1993/1054. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931054>
- L 417/2007 Lastensuojelulaki 13.04.2007/417. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- L 872/2011 Poliisilaki 22.07.2011/872. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110872>
- Laitinen, H., Valoaho, S., Kylmälahti, M. & Vaaranen-Valkonen, N. (2018). *Lasten ja nuorten kokema seksuaalinen häirintä ja siihen liittyvä kiusaaminen digitaalisessa mediassa*. Pelastakaa Lapset ry.
- Launis, M. (2018). *Tästä saa puhua!: Seksuaalista väkivaltaa Suomessa*. S&S.
- Launis, M. (2018). *Tästä saa puhua. Seksuaalista väkivaltaa Suomessa*. S&S. <https://www.storytel.com/fi/fi/books/t%C3%A4st%C3%A4-saa-puhua-254339>
- Maailman terveysjärjestön (WHO) Euroopan aluetoimisto ja BZgA. (2010). *Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa*. Helsinki: THL <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80220/039844e2-c540-4e81-834e-6f11e0218246.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Mannerheimin lastensuojeluliitto (12.02.2020). *12–15-vuotiaan seksuaalinen kehitys*. <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/12-15-v/12-15-vuotiaan-seksuaalinen-kehitys/>
- Mantsinen, J. (29.07.2021) Poliisi epäilee, että keskisuomalainen mies on käyttänyt seksuaalisesti hyväkseen jopa 200:aa lasta sosiaalisessa mediassa – nuorin tunnistettu uhri 8-vuotias. *Keskisuomalainen*. <https://www.ksml.fi/uutissuomalainen/4239710>
- Sillfors, P. (2020). Grooming eli seksuaalinen houkuttelu – mistä on kyse? Teoksessa M. Oinas, M. Pietilä, P. Aalto, V. Tuohino, & P. Löppönen. *Kysy, kohtaa ja kuuntele: Opas seksuaalisen houkuttelun ja seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisyyn nuorisotyössä*. (s. 22–29). Koordinaatti. <https://www.koordinaatti.fi/system/files/2020-07/Kysyy%20kohtaa%20kuuntelee%20opas%20verkkoversio.pdf>
- Pelastakaa Lapset (16.04.2020). *Pelastakaa Lasten asiantuntijoilla huoli lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten mahdollisesta kasvusta poikkeusolojen aikana*. <https://www.pelastakaalapset.fi/uutiset/pelastakaa->

lasten-asiantuntijoilla-huoli-lapsiin-kohdistuvien-seksuaalirikosten-
mahdollisesta-kasvusta-poikkeusolojen-aikana/

- Piispainkokouksen selonteko (2011). *Piispainkokouksen selonteko rippisalaisuuden ja lastensuojelun yhteensovittamisesta*. Saatavilla 09.02.2022 <https://docplayer.fi/165364640-Piispainkokouksen-selonteko-rippisalaisuuden-ja-lastensuojelun-yhteensovittamisesta.html>
- Poliisi, KRP Kyberrikollisuustorjuntakeskus. (26.10.2021). *Sosiaalisen median kääntöpuoleen törmää yhä useampi lapsi ja nuori*. <https://poliisi.fi/blogi/-/blogs/sosiaalisen-median-kaantopuoleen-tormaa-yha-useampi-lapsi-ja-nuori>
- Poliisi. (i.a.). *Seksuaalirikokset*. Saatavilla 05.11.2021 <https://poliisi.fi/seksuaalirikokset>
- Ratinen, T. (2015). *Synnistä Jumalan Lahjaksi – Muuttuva seksuaalisuus ja usko*. [Audio, äänikirja]. Celia. (Julkaistu alun perin 2015, Kirjapaja)
- Rikosuhripäivystys (i.a.) *Seksuaalirikoksia*. Saatavilla 05.11.2021 <https://www.riku.fi/erilaisia-rikoksia/seksuaalirikos/>
- Seitamaa-Hakkarainen, P. (i.a.). *Kvalitatiivinen sisällönanalyysi*. Metodix. Saatavilla 17.01.2022 <https://metodix.fi/2014/05/19/seitamaa-hakkarainen-kvalitatiivinen-sisallon-analyysi/>
- Seritatyö. (i.a.). *SERITA-Seksuaalisten rajojen asettamisessa ja tukemisessa*. Saatavilla 27.2.2022 <https://www.seritatyo.fi/asiakkaalle/>
- Suomen ev.lut. kirkko (i.a.) *Henkilöstötilasto 2021 uusi*. Saatavilla 27.1.2022 <https://www.kirkontilastot.fi/viz?id=196>
- Suomen ev.lut. kirkko. (i.a.-a). *Kirkko on suuri työnantaja*. Saatavilla 17.1.2022 <https://evl.fi/tietoa-kirkosta/tilastotietoa/henkilosto>
- Suomen ev.lut. kirkko. (i.a.-b). *Sukupuolisen ja seksuaalisen häirinnän torjuminen*. Saatavilla 17.1.2022 <https://evl.fi/plus/yhteiskunta-ja-kirkko/sosiaalietiikka/sukupuolisen-hairinnan-torjuminen>
- Suomen ev.lut. kirkko (i.a.-c). *Toimintatilasto 2019 vuosiyhteenvedo*. Saatavilla 21.1.2022 <https://www.kirkontilastot.fi/viz.php?id=112>
- Terveystieteiden tutkimuskeskus (2021a). *Kouluterveyskysely. Perusopetus 4. ja 5. luokka, 2019 ja 2021*

https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk4/summary_perustulokset2?alue1_0=600836&mittarit_0=199799&mittarit_1=200283&mittarit_2=200141&vuosi_0=v2019#

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2021b). *Kouluterveyskysely. Perustulokset, nuoret 2019 ja 2021*. https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/summary_perustulokset2?alue_0=600836&mittarit_0=199799&mittarit_1=200283&mittarit_2=403025&vuosi_0=v2019&kouluaste_0=161293#

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. (2021c). *Seksuaaliväkivalta*.

<https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/hyvinvointi-ja-terveys/va-kivallan-ehkaisy/seksuaalivakivalta>

Tiitinen, A. (20.04.2021). *Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö*. Terveyskirjasto. Duodecim. <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk00941>

Trejtmar, E. (2019). *Mitä kaikkea lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö sisältää*. Rikosuhripäivystys. <https://www.riku.fi/rikosuhripaivystys/riku-lehti/riku-lehti-3-2019/mita-kaikkea-lapsen-seksuaalinen-hyvaksikaytto-sisaltaa/>

Unesco (2018). *International technical guidance on sexuality education*. <https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/ITGSE.pdf>

Vikström, B. (2016). *Monta rakkautta: Seksuaalisuuden, parisuhteen ja avioliiton teologia*. Kirjapaja.

Vilka, H. (2011). *Seksuaalinen häirintä*. PS-kustannus. Saatavilla 10.3.2022 <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/120051>

Väestöliitto (i.a.). *Lapsen seksuaalioikeudet*. Saatavilla 09.07.2021 <https://www.vaestoliitto.fi/uploads/2021/03/c93d1fda-lapsen-seksuaalioikeudet.pdf>

Webropol (i.a.). *Webropol Analytics*. Saatavilla 27.02.2022 <https://webropol.fi/tuotteemme/lisamoduulit/analytics/>

LIITE 1. Saatekirje

Hei!

Opiskelemme Diakonia-ammattikorkeakoulussa sosionomi (AMK) diakoniatyön tutkintoa ja teemme tutkimuksellista opinnäytetyötä seurakunnan toimintaympäristössä. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää seurakunnan työntekijöiden valmiuksia tunnistaa alle 16-vuotiaisiin lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa, joka pitää sisällään muun muassa seksuaalisen häirinnän. Lisäksi tavoitteenamme on tutkia, minkälaista osaamista työntekijöillä on toimia kohdatessaan seksuaaliväkivallan kohteeksi joutunut lapsi. Opinnäytetyötä teemme yhteistyössä Lapuan Hiippakunnan häirintäyhdyshenkilön kanssa.

Kysely on osoitettu Lapuan hiippakunnan alueen seurakunnissa alle 16-vuotiaiden parissa työskenteleville diakoneille (ml. rippikoulutyö), nuorisotyöntekijöille sekä 7–13-vuotiaiden kouluikäisten parissa työskenteleville. Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista ja siihen vastataan anonymisti. Analysoimme kyselyn vastaukset luottamuksellisesti ja vastaukset hävitämme opinnäytetyön valmistumisen jälkeen. Kyselyssä ei ole oikeita tai vääriä vastauksia, joten toivomme sinun vastaavan täysin rehellisesti. Opinnäytetyömme arvioitu valmistumisajankohta on toukokuussa 2022, jonka jälkeen pyrimme lähettämään valmiin tutkimustyömme sähköisesti Lapuan Hiippakunnan seurakuntiin, jotta voit palata myöhemmin vielä aiheeseen.

Olemme pyrkineet lähettämään tämän sähköpostin jokaiselle 7–16 vuotiaiden lasten parissa työskentelevälle. Jos alkuperäinen viestimme ei ole tavoittanut kaikkia kohderyhmään kuuluvia seurakunnan työntekijöitä, pyydämme sinua ystävällisesti lähettämään tämän sähköpostin eteenpäin.

Pyydämme vastaamaan kyselyymme 17.10.2021 klo 23.59 mennessä tästä linkistä:

<https://link.webpolsurveys.com/S/2412A1C0368AD645>

Kiitos yhteistyöstä ja mukavaa syksyn jatkoa!

Amalia Rissanen amalia.rissanen@student.diak.fi

Elina Roivas Elina.Roivas@student.diak.fi

LIITE 2 Kysely Lapuan hiippakunnan seurakuntien työntekijöille

Kysely Lapuan hiippakunnan seurakuntien työntekijöille

Tässä kyselyssä tutkimme seurakunnissa lasten parissa työskentelevien kokemuksia lapsiin kohdistuvasta seksuaaliväkivallasta ja valmiuksista puuttua siihen. Lapsista puhuttaessa, viittaamme kyselyssä alle 16-vuotiaisiin henkilöihin. Kyselyssä käytetään termiä seksuaaliväkivalta, joka pitää sisällään lapsen seksuaalista koskemattomuutta sekä itsemääräämisoikeutta loukkaavia tekoja. Rikoslain (39/1889) 20 luvun 6 § mukainen lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö sisältyy tähän käsitteeseen ja alakäsitteitä ovat lisäksi seksuaalinen häirintä ja grooming. Häirinnällä tarkoitetaan esimerkiksi seksuaalissävytteisiä vitsejä, kommentteja ja ehdottelua. Grooming tarkoittaa yleisesti verkossa tapahtuvaa houkuttelua seksuaalisiin tarkoituksiin.

Mikäli joku kysymyksistä ei kosketa sinua, voit siirtyä seuraavaan kysymykseen. Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista ja siihen vastataan anonyymisti. Osallistumalla haastatteluun annat suostumuksesi käyttää siitä saatua aineistoa osana tutkimustamme. Kyselyn ja haastattelun myötä saatua materiaalia käsittelevät ainoastaan opinnäytetyön tekijät ja materiaalia säilytetään asianmukaisesti salasanoin suojattuna. Kyselyn vastaukset poistetaan tutkimusaineiston litteroinnin jälkeen.

1. Työala

- Kouluikäiset 7-13 vuotiaat
- Nuorisotyö
- Diakoniatyö
- Useita työaloja
- Muu, mikä?

2. Ikä

- alle 30-vuotta
 30-40-vuotta
 40-50-vuotta
 yli 50-vuotta

3. Sukupuoli

- Mies
 Nainen
 Muu
 En halua vastata

4. OMAT ARVOT

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Minusta seksuaalisuudesta puhuminen lapsille on kiusallista	☐	☐	☐	☐
Minulle on luontevaa vastata lasten seksuaalisuutta koskeviin kysymyksiin	☐	☐	☐	☐
Minulle on haastavaa kohdata erilaisia seksuaalisia arvoja	☐	☐	☐	☐
Koen ymmärtäväni seksuaalisen identiteetin ja sukupuolen moninaisuutta	☐	☐	☐	☐
Hyväksyn kohtaamisissa sukupuolen moninaisuuden ja kunnioitan sitä	☐	☐	☐	☐
Minulle on luontevaa kohdata seksuaalivähemmistöihin kuuluvia henkilöitä	☐	☐	☐	☐

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Mielestäni on helpompi havaita tyttöihin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa	☐	☐	☐	☐
Koen haasteelliseksi asettaa lapsille rajoja koskien seksuaalissävyytteisiä puheita tai miten toista saa koskea. Jos koet tämän vaikeaksi, miksi?	☐	☐	☐	☐
<input type="text"/>				

5. KOULUTUS JA TYÖYHTEISÖ

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Olen koulutukseni myötä saanut riittävän tiedon lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan eri muodoista	☐	☐	☐	☐
Olen tutustunut ohjeistuksiin ikätasoisesta seksuaalikasvatuksesta ja turvataidoista	☐	☐	☐	☐
Olen tietoinen ilmoitusvelvollisuutta koskevista tekijöistä	☐	☐	☐	☐
Mielestäni osaan tunnistaa seksuaaliväkivaltaan viittaavia oireita lapsessa	☐	☐	☐	☐
Tiedän, kenelle minun tulee ilmoittaa, jos epäilen lapsen joutuneen seksuaaliväkivallan uhriksi	☐	☐	☐	☐
Koen osaavani kohdata ammatillisesti seksuaaliväkivaltaa kokeneen lapsen	☐	☐	☐	☐

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Olen tietoinen, minkälaisen avun piiriin voi ohjata lapsen, joka kertoo joutuneensa seksuaaliväkivallan uhriksi	☐	☐	☐	☐
Olen tutustunut turvallinen seurakunta ohjeistukseen ja kohtaan ”seksuaalinen turvallisuus”	☐	☐	☐	☐
Olen saanut työpaikallani perehdytyksen, kuinka toimia, jos epäilen lapsen kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa	☐	☐	☐	☐
Työyhteisössämme on laadittu selkeä malli, kuinka toimia ja kenellä on ilmoitusvastuu seksuaaliväkivalta tapauksissa	☐	☐	☐	☐
Koen, että työyhteisössämme ei ole soveliaista puhua seksuaalisuuteen liittyvistä teemoista	☐	☐	☐	☐
Ajattelen, että seksuaalikasvatus on vanhempien ja koulun tehtävä, eikä ole seurakunnan vastuulla puuttua siihen	☐	☐	☐	☐

6. ESIINTYVYYS

Seuraavaksi tarkastelemme seuraavien tapahtumien yleisyyttä seurakuntien lapsi- ja nuorisotyössä, mukaan lukien esimerkiksi rippileirit. Havaitut tapaukset koskevat myös lasten välillä tapahtuvia tilanteita.

	En koskaan	Joskus	Usein	Aina
Olen toiminnan/leirien alussa käynyt lasten kanssa läpi rajoja, kuten miten saa koskea toista tai puhua toiselle	☐	☐	☐	☐

	En koskaan	Joskus	Usein	Aina
Olen käynyt edellä mainittuja rajoja läpi isosten ja apuohjaajien kanssa	☐	☐	☐	☐
Olen käynyt edellä mainittuja rajoja läpi vapaaehtoisten kanssa	☐	☐	☐	☐
Olen työssäni käsitellyt turvataitoja ala-asteikäisten kanssa. Jos olet, missä tilanteessa ja miten? <input type="text"/>	☐	☐	☐	☐
Olen käynyt läpi turvataitoja yläasteikäisten kanssa. Jos olet, missä tilanteessa ja miten? <input type="text"/>	☐	☐	☐	☐
Olen käynyt turvataitoja läpi rippikoululussa. Jos olet, miten? <input type="text"/>	☐	☐	☐	☐
En ole tiennyt kuinka reagoida, havaitessani lasten välistä seksuaalissävytteistä puhetta tai toimintaa	☐	☐	☐	☐
Olen työssäni puuttanut havaitsemiini häirintätapauksiin. Jos olet, kerro lyhyesti miten? <input type="text"/>	☐	☐	☐	☐
Olen havainnut lapsen kohdistuvaa seksuaalista häirintää, mutta vaiennut siitä. Jos olet vaiennut asiasta, miksi olet päätenyt tähän ratkaisuun? <input type="text"/>	☐	☐	☐	☐
Olen ollut viranomaisiin yhteydessä epäillessäni lapsen kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa	☐	☐	☐	☐
Olen epäillyt lapsen joutuneen seksuaaliväkivallan uhriksi, mutta en ole vienyt asiaa eteenpäin. Mitkä asiat vaikuttivat päätökseesi olla viemättä asiaa eteenpäin? <input type="text"/>	☐	☐	☐	☐

7. Tarvitsetko mielestäsi lisää koulutusta tai ohjeistusta työpaikallasi seksuaalisuudesta puhumiseen esimerkiksi seksuaalikasvatukseen tai turvataidoista puhumiseen? Millaista ohjeistusta tai lisäkoulutusta kaipaisit?

8. Koetko tarvitsevasi lisää koulutusta tai ohjeistusta seksuaaliväkivallan kohtaamiseen tai toimintaohjeisiin? Millaista?

9. Voit halutessasi kuvailla vaitiolovelvollisuuden huomioiden, minkälaisia seksuaaliväkivaltaan liittyviä tilanteita kohtaat työssäsi (onko kyseessä esimerkiksi seksuaalinen häirintä, epäily lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä vai muu tilanne). Kuinka usein? Miten olet toiminut tilanteissa?

10. Millaiseksi koit kyselyyn vastaamisen? Voit valita useita vaihtoehtoja

- Kysymykset olivat ymmärrettäviä
- Minun oli vaikea ymmärtää kysymyksiä
- Kyselyyn vastaaminen tuntui haastavalle vaikean aiheen vuoksi
- Minulle oli helppoa vastata kysymyksiin
- Kysymykset herättelivät pohtimaan omia työskentelytapojani

11. Vapaa sana kyselyyn tai aiheeseen liittyen

12. Jos olet työssäsi kohdannut seksuaaliväkivaltaan liittyviä tilanteita ja haluaisit osallistua lyhyeen haastatteluun aiheen tiimoilta, jätä tähän yhteystietosi

Nimi

Sähkö-
postio-
soite

Puhe-
linnu-
mero

Opinnäytetyössä ei esitetä vapaaehtoiseen haastatteluun osallistuvien nimiä tai muita tietoja, joiden perusteella vastaajat tai asiakastapaukset olisivat tunnistettavissa.

Kiitos,
kun välität!

Amalia Rissanen ja Elina Roivas
Diakonia-ammattikorkeakoulu Pieksämäki
Sosionomi (AMK), diakoniatyö

LIITE 3. Muistutus kyselystä

Hei!

Muistutamme teitä tutkimuksellisesta opinnäytetyön kyselystä ja siihen vastaamisesta. Olemme lähettäneet teille aiemmin sähköpostia liittyen aiheeseen, joten alapuolella on saateteksti linkkeineen muistutuksena. Toivomme, että vastaatte 17.10 mennessä. Kysely on tarkoitettu kaikille seurakunnan työntekijöille, jotka työskentelevät 7–16 vuotiaiden lasten ja nuorten parissa. Kyselyn vastaanottajiin olemme nyt lisänneet myös papit, jotka eivät olleet vastaanottaneet ensimmäistä sähköpostia. Pyydämme teitä muistuttelemaan vielä työkavereitanne kyselyn vastaamisen tärkeydestä, jotta saamme mahdollisimman monen työntekijän kokemuksen aiheeseen liittyen. Tässä suoraan linkki kyselyyn <https://link.webpolsurveys.com/S/2412A1C0368AD645>
Linkki sulkeutuu sunnuntaina 17.10 klo 23.59

Kiitos vaivannäöstänne ja rauhallista syksyn jatkoa!